

”Järjestäytyneen rikollisuuden pysäyttää vankila, vai pysäyttääkö” – katsaus vankeusaikaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen

Elli Rummakko & Emilia Räsänen

4/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Elli Rummakko & Emilia Räsänen

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Heli Jalander & Marko Lehtoranta

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Järjestäytynyt rikollisuus on kasvava ilmiö. Huolimatta siitä, että vankilan tarkoitus on toimia paikana, jossa rikolliset kärsivät lainvastaisesta teostaan rangaistuksen, monet vangit jatkavat rikollista toimintaa myös vankilan sisällä.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta, miten se näytetään vankilassa ja sen ulkopuolella, mitkä tekijät mahdollistavat sen, sekä mitä haasteita vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyy. Tarkoituksena on myös selvittää, mikä merkitys viranomaisyhteistyöllä on järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa työssä ja torjunnassa.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto on kerätty aiheeseen liittyvää kirjallisuutta hyödyntäen sekä puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden avulla. Tutkimuksen haastatteluun osallistui kuusi haastateltavaa. Haastateltavat olivat Keskusrikospoliisin rikoskomisario, Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöä ja kolme entistä järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvaa henkilöä.

Tässä opinnäytetyössä korostettiin viranomaisyhteistyön merkitystä, jotta järjestäytyntä rikollisuutta voidaan torjua tehokkaammin.

Sivumäärä: 57

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 4/2024

Avainsanat: järjestäytynyt rikollisuus, vankeusaikanen rikollisuus, vankeusaika, väkivaltarikokset, uhkailu, kiristäminen

ABSTRACT

Authors: Title of publicaton

Type of thesis: *Research-based thesis, practice-based thesis*

Publicity: Public

Supervisor: Heli Jalander & Marko Lehtoranta

Degree: Bachelor of police services

Organised crime is a growing phenomenon. Despite the fact that prisons are intended to be places where criminals are punished for their illegal activities, many prisoners continue to engage in criminal activity inside prison.

This thesis examines organised crime in prison, how it manifests itself inside and outside prison, the factors that enable it, and the challenges of tackling organised crime in prison. The aim is also to explore the role of cooperation between authorities in the fight against organised crime.

The thesis has been conducted as a qualitative study and the research material has been collected through literature on the topic and semi-structured thematic interviews. Six interviewees participated in the interviews. The interviewees were the Criminal Inspector of the Central Criminal Police, staff of the Criminal Sanctions Agency and three former members of an organised crime group.

This thesis emphasised the importance of cooperation between authorities in order to fight organised crime more effectively.

Pages: 57

Month and year of review: 4/2024

Keywords: organized crime, prison crime, imprisonment, violent crimes, intimidation, extortion

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Salaukset ja turvallisuusasiat.....	5
1.2 Tutkimuskysymykset	5
1.3 Tutkimusmenetelmä	5
1.4 Haastateltavien valinta	6
1.5 Tutkimuksen rajaus	7
1.6 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus	8
1.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	9
2 KESKEISET KÄSITTEET.....	11
3 JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS	14
3.1 Järjestäytynyt rikollisuus käsitteenä	15
3.2 Järjestäytyneen rikollisuuden määritelmä rikoslain mukaan.....	15
3.3 Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa	16
3.4 Rikollisuuden selittäminen ja järjestäytyneeseen rikollisryhmään liittymisen syyt.....	21
4 VANKEUSAIKAINEN JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS	23
4.1 Tunnistaminen.....	24
4.2 Sijoittelu.....	25
4.3 JR-vankien toiminta vankilassa ja vankilasta käsin	27
4.4 Huumausainerikollisuus vankilassa	28
4.5 Järjestäytyneen rikollisuuden vaikutus muihin vankeihin.....	30
4.6 Jengitunnukset- ja vaatetus vankilassa.....	31
4.7 Rekrytointi vankiloissa	32
4.8 Vankien luottamussuhteet ja vaikutus henkilökuntaan	33
4.9 Ryhmittymät vankiloissa	35
4.9.1 Katujengit.....	36
4.9.2 United Brotherhood vankilassa	37
5 VANKEUSAIKAISEN JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN TORJUNTA JA VIRANOMAISYHTEISTYÖ	38

6 TULOKSET.....	42
6.1 Johtopäätökset ja pohdinta.....	45
6.2 Lopuksi.....	47
6.3 Jatkotutkimus- ja kehittämissuositukset	47
6.4 Oma ammatillinen kasvu	48
LÄHTEET	50
LIITE 1: HAASTATTELUPOHJA, ENTISET VANGIT	55
LIITE 2: HAASTATTELUPOHJA, KESKUSRIKOSPOLIISI	56
LIITE 3: HAASTATTELUPOHJA, RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN HENKILÖSTÖ	57

LYHENTEET

CMC Cannonball MC

ETL Esitutkintalaki

JR Järjestäytynyt rikollisuus

JR-vanki Järjestäytyneeseen rikollisryhmään tai sen välittömään vaikutuspiiriin kuuluva vanki

KRP Keskusrikospoliisi

PTR Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos

RISE Rikosseuraamuslaitos

TEVA Tehostetun valvonnan osasto

UB United Brotherhood

1 JOHDANTO

Järjestäytynyt rikollisuus on viime vuosina ollut ajankohtainen aihe sekä yleisesti sisäiseen turvallisuustilanteeseen vaikuttava ilmiö. Euroopan Unionissa järjestäytynyt rikollisuus luokitellaankin yhdeksi suurimmaksi sisäisen turvallisuuden uhaksi ja sen muodostama uhka on huomioitu myös Euroopan turvallisuusstrategiassa (Paasonen ym., 2023, 25). Aihe kiinnosti tutkijoita yleisesti, mutta näkökulmia aiheen ympärillä on monia erilaisia, joista on myös tehty paljon tutkimuksia. Tutkijat valitsivat tutkimuksen aiheeksi vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden.

Vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta voisi kuvailla kasvavaksi ilmiöksi, koska poliisi on kohdistanut kasvavassa määrin esitutkintatoimenpiteitä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin ja ryhmien jäseniin. Toimenpiteiden johdosta järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien tai näiden välittömässä vaikutuspiirissä olevien vankien määrä on kasvanut, joka on lisännyt heidän määräänsä vankipopulaatiossa. (Holopainen, 2021, 13).

Vankilaturvallisuuden tilanne on puhuttanut viime vuosina ja samassa yhteydessä esillä on ollut myös järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenet. (Mtv.fi). Idea opinnäytetyön aiheesta tuli Vaasan yliopiston tutkijatohtorilta, Jyri Paasoselta. Paasonen on erikoistunut rikos- ja prosessioikeuteen sekä turvallisuusalan ja rikollisuuden tutkimuksiin. Tämän lisäksi tutkijat keskustelivat aiheesta tietävien opettajien kanssa ja tutkijat saivat heiltä näkemyksiä siihen, kuinka opinnäytetyötä voitaisiin lähteä toteuttamaan.

Yleisesti vankeusaikaista rikollisuutta on tutkittu AMK-opinnäytetyössä Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön näkökulmasta. (Nororaita, 2020). Vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta on sivuttu aiemmissa tutkimuksissa, mutta poliisin näkökulmaa ei ole juurikaan tuoda ilmi. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta ilmiönä, syitä sen taustalla ja keinoja torjua sitä viranomaisyhteistyön avulla.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää, miksi vankeustuomio antaa mahdollisuuden jatkaa ja kehittää järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa eikä pysäytä sitä. Tutkimuksessa käsitellään, millaisia keinoja vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan on olemassa, kuinka torjuntaa voitaisiin tehostaa, mitä kehitettävää on Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin välisessä yhteistyössä ja miten huumausainerikollisuus näyttäytyy vankiloissa.

Jotta lukija ymmärtäisi vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta, käsitellään työssä myös järjestäytyntä rikollisuutta ja sen syitä ruohonjuuritasolta saakka. Jotta vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta voi ymmärtää, tulee sitä ymmärtää ensin vankilan ulkopuolella. Tutkimuksesta on rajattu pois naisvangit ja naisvankiloissa tapahtuva vankeusaikainen järjestäytynyt rikollisuus. Vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta käsiteltäessä, tässä työssä tarkoitetaan järjestäytyneellä

rikollisuudella tai sellaisen ryhmän jäsenellä henkilöä, joka kuulu tunnukselliseen ryhmään, joka on viranomaisten toimesta tunnistettu järjestäytyneen rikollisuuden ryhmäksi tai on tuomittu sellaiseksi.

Tutkijat pyrkivät löytämään tutkimuksella ratkaisuja ja uusia näkökulmia siihen, kuinka viranomaisyhteistyöllä voitaisiin torjua vankeusaikaista järjestäytyneitä rikollisuutta. Tutkimuksessa käsitellään myös Suomen vankiloissa jalansijaa hakevien katujengien ja perinteisempien prosenttijengien välistä tilannetta, josta tutkijat esittävät myös jatkokehitysehdotuksia tämän tutkimuksen lopussa.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkimuksessa on haastateltu teemahaastatteluilla Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöä, Keskusrikospoliisin rikoskomisariota sekä kolmea entistä järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulunutta vankia.

1.1 Salaukset ja turvallisuusasiat

Tutkimuksessa haastatellaan entisiä vankeja, jotka ovat kuuluneet järjestäytyneeseen rikollisryhmään, Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöä eri asemista sekä Keskusrikospoliisin rikoskomisariota. Jokaiselle haastateltavalle on ennen haastatteluiden sopimista kerrottu kirjallisesti, että haastattelut toteutetaan säilyttämällä haastateltavien identiteettiä anonyymina. Lisäksi tämä seikka kerrottiin uudelleen ennen haastatteluiden alkamista.

Tutkimuksessa ei käsitellä haastateltavista sellaisia yksilöiviä tietoja, että haastateltavat voitaisiin niistä tunnistaa. Tutkimuksessa haastateltavien henkilöllisyys ei tuo tutkimukseen lisäarvoa ja haastateltavat voivat täten tuoda aiheesta paremmin esiin erilaisia näkökulmia sekä nostaa esille aiheeseen liittyviä haasteita.

1.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä on käytetty kolmea tutkimuskysymystä:

1. Millaiset tekijät mahdollistavat vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden?
2. Millaisilla keinoilla vankeusaikaista järjestäytyneitä rikollisuutta voidaan torjua?
3. Miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy vankeusaikana?

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen tutkimus, jolla tarkoitetaan laadullista tutkimusta. Tässä osiossa tutkijat esittelevät tutkimusmenetelmää tarkemmin.

Tutkimusmenetelmät voidaan jakaa kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin eli määrällisiin ja laadullisiin menetelmiin. (Kananen, 2014, 20). Laadullisella tutkimuksella pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai

tiettyä toimintaa. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. (Tuomi ym., 2018). Tässä opinnäytetyössä kuvattu ilmiö keskittyy vankeusaikaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistuvilla kohteilla tulee olla kokemusta tutkimuksessa tutkittavasta ilmiöstä.

Tässä opinnäytetyössä on käytetty julkista kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää ja aineistoa on kerätty strukturoimattomalla eli avoimilla teemahaastatteluilla. Tällaisessa haastattelumuodossa edetään ennalta valittujen teemojen sekä niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. (Tuomi ym., 2018). Teemahaastattelu tarjoaa haastattelijalle vapauden esittää tarkentavia kysymyksiä haastattelun edetessä. Teemat mahdollistavat sen, että haastateltavat voivat kertoa vapaammin teemaan liittyvistä aihealueista (Eskola, ym., 1998). Huolimatta siitä, että yksittäiset kysymykset voivat vaihdella haastatteluiden välillä, puolistrukturoidut teemahaastattelut varmistavat yhdenmukaisuuden vaateen, sillä keskustelu pitäytyy ennalta valittujen teemojen sisällä (Tuomi ym., 2018).

Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään selittämään, tulkitsemaan ja kuvaamaan paremmin jotain tiettyä ilmiötä. (Eskola ym., 1998). Tutkittaessa subjektiivisia ilmiöitä, laadullisen tutkimuksen menetelmät antavat laajemmat mahdollisuudet tuottaa mahdollisimman laaja-alaista kuvaa tutkimuksessa tutkittavasta ilmiöstä.

Useasti laadullisen tutkimuksen kohteeksi valikoituu joku yhteiskunnallisesti ajankohtainen kysymys ja siitä johtuen, tämän opinnäytetyön aiheeksi on valikoitunut järjestäytynyt rikollisuus. Tutkijat kokivat laadullisen tutkimusmenetelmän tukevan parhaiten tutkimusprosessia. Laadullinen tutkimus mahdollisti teemahaastattelut, jotka omalta osaltaan antaa tukea teoriapohjalle.

1.4 Haastateltavien valinta

Tutkimuksen tutkimusmetodiksi valikoitui teemahaastattelututkimus, sillä se koettiin vastaavan parhaiten tutkimuksen luonteeseen. Haastattelut ovat hyvä tapa kerätä tietoa, kun halutaan tietoa henkilöiden mielipiteistä, asenteista, havainnoista ja kokemuksista. Haastateltaviksi valikoituivat Keskusrikospoliisin rikoskomisario, kolme entistä vankia, jotka ovat kuuluneet järjestäytyneisiin rikollisryhmiin sekä Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöä. Haastattelut ovat suoritettu loppuvuonna 2023 ja vuoden 2024 alkupuolella.

Haastateltavia lähestyttiin joko sähköpostilla tai viestillä. Yhteydenoton yhteydessä haastateltaville esiteltiin tutkimuksen aihetta ja tarkoitusta. Haastateltaville kerrottiin samassa yhteydessä siitä, että tutkimuksen haastattelut toteutetaan anonymisti. Tutkimukseen osallistuminen oli jokaisen haastateltavan kohdalta täysin vapaaehtoista. Haastateltavat ehdottivat myös itse haastatteluiden yhtey-

dessä tutkimukseen sopivia henkilöitä tutkijoille haastateltavaksi, jonka avulla tutkija saivat esimerkiksi yhteystiedot haastateltaville. Ehdotuksia haastateltavista tuli paljon, mutta aikataulun vuoksi tutkijat joutuivat rajaamaan haastateltavien määrän kuuteen.

Haastateltavien anonymiteetti säilytetään siten, että mitään yksilöiviä tietoja ei käsitellä tutkimuksessa eikä haastateltavien nimiä tuoda tutkimuksessa esille. Osassa haastatteluista nousi esille esimerkiksi hyvin henkilökohtaisia asioita ja ne on jätetty kokonaan pois tutkimuksesta.

Haastattelut on koodattu seuraavalla tavalla:

Haastateltava 1, entinen JR-vanki = H1

Haastateltava 2, entinen JR-vanki = H2

Haastateltava 3, entinen JR-vanki = H3

Haastateltava 4, Keskusrikospoliisin rikoskomisario = H4

Haastateltava 5, Rikosseuraamuslaitoksen työntekijä = H5

Haastateltava 6, Rikosseuraamuslaitoksen työntekijä = H6.

Kukin haastattelu oli kestoaltaan noin 1–1,5 tuntia. Ennen varsinaista haastattelua ja sen jälkeen, tutkijat ja haastateltava kävivät vapaamuotoista keskustelua. Vapaamuotoisella keskustelulla pyrittiin poistamaan alkujännitystä ja luomaan rento ilmapiiri.

1.5 Tutkimuksen rajaus

Järjestäytynyt rikollisuus on aiheena paljon tutkittu, paljon puhuttava sekä kokonaisuutena hyvin laaja. Järjestäytynyttä rikollisuutta ja sen kehitystä tutkitaan, seurataan ja analysoidaan kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Tutkimus rajattiin koskemaan vankeusaikaista järjestäytynyttä rikollisuutta, joka on myös itsessään laaja käsite. Vankeusaikaisesta järjestäytyneestä rikollisuudesta tutkimuksen aiheeksi rajattiin vankiloissa tapahtuva huumausainerikollisuus, vankeusajan vaikutukset järjestäytyneeseen rikollisryhmään sekä keinoihin, joilla vankeusaikaista järjestäytynyttä rikollisuutta voidaan torjua.

Tutkimuksen aihe rajattiin tarkemmin sitten, kun tutkijat saivat selville millaista tietoa aiheesta, on saatavilla kirjallisuuden ja haastatteluiden avulla. Aihepiiristä nousi nopeasti tutkimuksen edetessä esille asiat, joita tutkimuksessa käsitellään ja joihin tutkimus rajattiin. Tutkimuksesta on rajattu pois alaikäiset tutkinta- ja vankeusvangit sekä naisvangit, ja tutkimus on keskittynyt pääosin vain Suomen tilanteeseen.

Tutkijat kokivat, että näiden tutkiminen tekisi tutkimuksesta liian laajan eikä aikataulut mahdollistanut laajemman otannan tutkimista. Tutkimusta on rajoittanut opinnäytetyön julkisuus, joka rajaa ulkopuolelleen aiheen käsittelyä tarkemmin poliisin näkökulmasta, kuten toimintamallien ja taktisten menetelmien osalta.

Tutkimuksen edetessä, esiin nousi vankilan sisällä tapahtuva huumausainekauppa. Tässä tutkimuksessa ei ole perehdytty huumausaineiden määrään vankilassa sen tarkemmin eli tilastotietojen hankkiminen siltä osin on rajautunut ulos tutkimuksesta.

1.6 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus

Tutkijat aloittivat tutkimusprosessin luomalla tutkimussuunnitelman, joka auttoi hahmottamaan prosessin laajuuden sekä aikataulutuksen. Tutkimussuunnitelma sisälsi muun muassa seuraavat asiat: aihe, tutkimuksen tavoitteet ja miten se tullaan toteuttamaan, teoreettista viitekehystä sekä aikataulutusta. Tutkimusta varten tutkijat hakivat tutkimusluvan Keskusrikospoliisilta marraskuussa 2023, jotta haastattelu rikoskomisarion kanssa voitiin toteuttaa. Tutkimuslupa myönnettiin tammi-kuussa 2024.

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluilla, kuten tutkimuksen alkuvaiheessa kerrottiin. Haastatteluille luotiin rungot, jotka haastateltavat saivat luettavaksi etukäteen. Itse haastattelutilanteessa nämä rungot toimivat hyvänä pohjana, vaikka keskustelu oli hyvin vapaamuotoista.

Tutkimuksessa tehtiin kuusi teemahaastattelua, jotka toteutettiin anonyymisti ja luottamuksellisesti. Tämän toteuttamistavan oli tarkoitus luoda turvallinen ympäristö haastattelulle ja siihen liittyvälle avoimelle keskustelulle, jotta haastateltavat pystyivät kertomaan avoimesti omia ajatuksiaan ja näkökulmiaan tutkimuksen teemaan liittyen.

Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja haastatteluiden sopiminen on tapahtunut tutkijoiden ja haastateltavien välillä hyvissä ajoin ennen haastatteluiden toteuttamista joko sähköpostin välityksellä tai puhelimitse. Haastateltaville on kerrottu kirjallisesti, että haastattelut toteutetaan anonyymisti ja siten, että henkilöä ei voida yksilöidä tai tunnistaa haastatteluiden pohjalta. Lisäksi ennen haastatteluiden alkamista, tutkijat kertoivat haastateltaville saman ohjeistuksen, joka haastateltaville kerrottiin kirjallisesti. Haastattelut ovat toteutettu henkilökohtaisesti kasvotusten, haastatteleamalla ennalta sovitussa paikoissa. Haastatteluista tuli kolme liitettä, jotka löytyvät tämän opinnäytetyön lopusta.

Haastattelut nauhoitettiin yhtä lukuun ottamatta. Tästä haastattelusta tutkijat tekivät muistiinpanot, joiden pohjalta saatua tietoa voitiin käyttää. Ennen haastatteluiden alkua, haastateltaville kerrottiin

nauhoituksen syy. Niistä saatua tietoa hyödynnettiin tutkimuksessa mutta sellaiset tiedot, josta haastateltava voitaisiin tunnistaa, jätettiin kokonaan pois. Haastatteluista on otettu suoria lainauksia ja ne ovat sisällytetty tutkimukseen siten, että ne tukevat tekstin kuvailua.

Saatu aineisto litteroitiin. Aineiston purkamisessa on käytetty tietokoneen tekstianalyysiohjelman. Aineistoa on kirjoitettu myös käsin auki. Osan aineiston osalta nauhoitteet kuunneltiin ja kirjoitettiin puhtaiksi muistiinpanoiksi teema-alueittain. Haastatteluista on sisällytetty osaksi teoriaa sekä suoria lainauksia on käytetty. Aineiston läpikäymisen yhteydessä, haastateltavien henkilöiden nimet ovat koodattu. Tutkimustyön valmistuttua, haastatteluiden ääninauhat ja muistiinpanot hävitetään.

Tutkijat alkoivat pohtimaan opinnäytetyön aihetta jo vuoden 2022 loppupuolella. Tutkijat aloittivat keräämään tutkimuksen aineistoa keväällä 2023. Haastateltavien etsinnässä on hyödynnetty henkilökohtaisia kontakteja ja keskusteltu asian parissa työskentelevien kanssa, mitä kautta haastateltavia voisi saada ja ketä kannattaisi haastatella. Tutkijat kokivat, että haastattelut voisi tukea teoriaa eri kokemusten ja näkemysten kautta. Tutkimuksen haastattelukysymykset on muodostettu tutkimuksen teoriaa ja keskeisiä käsitteitä hyödyntäen. Haastattelurungot olivat vain suuntaa antavia. Tutkimukseen on kerätty aineistoa laajasti eri lähteitä käyttäen. Tutkimuksessa on käytetty muun muassa tietokirjallisuutta, artikkeleita, jotka ovat ajankohtaisia ja aiempia tutkimuksia teemaan liittyen.

Aineiston haussa tutkijat käyttivät Google Scholar –tietokantaa, Googlen hakukonetta sekä Theseus –tietokantaa. Tutkimukseen on käytetty sekä suomen- ja englanninkielisiä lähteitä. Tutkimuksen aineistonkeruussa on käytetty muun muassa seuraavia hakusanoja: huumausainerikollisuus, järjestäytynyt rikollisuus, järjestäytynyt rikollisryhmä, vankeusaika, vankilarikollisuus, Rikosseuraamuslaitos.

1.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen lähtökohtana on ollut noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita (TENK, 2021). Tutkimusetiikalla tarkoitetaan tutkimuksen eettisiä arvoja ja periaatteita, joita tutkijoiden tulee noudattaa tutkimustyössään. Näihin tutkimusetiikan periaatteisiin lukeutuvat muun muassa tutkittavien henkilöiden oikeuksien kunnioittaminen, tutkimuksen luotettavuus ja läpinäkyvyys, sekä tutkimusprosessin eri vaiheissa toteutuva vastuullisuus ja rehellisyys. Tutkimusetiikan tarkoituksena on varmistua siitä, että tutkimus on hyväksyttävää eettisesti. (TENK, 2012, 6). Koko tutkimusprosessin ajan tutkijat ovat pyrkineet noudattamaan näitä lähtökohtia.

Tutkimuksen luotettavuudella viitataan siihen, kuinka luotettavia ja päteviä sen tulokset ja johtopäätökset ovat. Tärkeimmät tekijät, jotka vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen, ovat tutkimuksen suunnittelu, aineiston keruu, toteutus, analyysi ja tulkinta. Tutkimuksen luotettavuus riippuu useista

eri tekijöitä, kuten tutkimusmenetelmistä, otannan koon ja edustavuuden, sekä tutkijan objektiivisuudesta ja mahdollisista eturistiriidoista. Hyvin suunniteltu ja toteutettu tutkimus, jossa on käytetty monipuolisia ja luotettavia aineistoja, ovat yleensä luotettavampia kuin puutteellisilla tiedoilla tehty tutkimus. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan esimerkiksi arvioida vertailemalla tutkimuksen tuloksia muihin samasta aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja niistä saatuihin tietoihin. On tärkeää, että tutkimuksen tutkijoiden tulee olla avoimia koko tutkimusprosessista ja sen tuloksista sekä perustella valintojaan ja johtopäätöksiään mahdollisimman selkeästi ja johdonmukaisesti.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan pitää liian pientä otoskokoja, epäselviä tai puutteellisia tutkimusmenetelmiä sekä tutkijoiden mahdollista puolueellisuutta tai ennakkoluuloisuutta. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota koko tutkimusprosessin ajan tutkimuksen objektiivisuuteen ja laatuun. Laadullisessa tutkimuksessa on lähes mahdotonta saavuttaa tieteellisyyden ihanteena pidettyä objektiivisuutta. Jossain määrin pääosa kaikista tutkimuksista on subjektiivista ja lopulta kaikki ratkaisut pohjautuvat tutkijan omiin subjektiivisiin valintoihin. (Puusa ym., 2020).

Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tulee informoida etukäteen tutkimuksesta ja on tärkeää huolehtia siitä, että koko tutkimuksen ajan tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti säilytetään koko ajan. Lähtökohta tunnistettavuuden estämiselle on suojata tutkimukseen osallistuvia mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita heidän mahdollinen tunnistamisensa voisi saada aikaan. Laadullisessa aineistossa peruserä on suorien tunnisteiden poistaminen. (Kuula, 2020).

Haastattelut toteutettiin anonyymisti eikä aineistossa ole suoria tunnistetietoja, jotka voitaisiin liittää yksinomaan haastateltavan identiteettiin. Haastateltavat ovat yksilöitä ja tutkimuksessa on nostettu esille heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan järjestäytyneestä rikollisuudesta. Kerätty aineisto säilytetään tutkijoiden henkilökohtaisilla työasemilla, jotka ovat suojattu salasanoilla. Aineisto tullaan hävittämään, kun opinnäytetyö on hyväksytty. Tutkimuksessa on pyritty käyttämään mahdollisimman laajasti aiheeseen liittyvää kotimaista ja kansainvälistä kirjallisuutta ja hyödyntämään jo aiemmin aihepiiristä tehtyjä tutkimuksia. Teoreettista viitekehystä on pyritty tukemaan teemahaastattelulla ja niistä saatuja tietoja on voitu nivota yhteen itse teorian kanssa.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Järjestäytynyt rikollisryhmä

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan rikollisjärjestöä tai ryhmää, joka toimii tiiviisti organisoituneena ja hierarkkisesti rakennettuna yhtenäisenä kokonaisuutena. Tällaisen ryhmän voi koostaa esimerkiksi mafia, rikollisjengi tai tiettyyn rikostyyppiin erikoistunut verkosto. Järjestäytynyt rikollisryhmä harjoittaa usein laaja-alaista ja vakavaa rikollista toimintaa, kuten huume-, ihmis- tai asekauppaa, kiristystä tai rahanpesua (Intermin.fi). Tällaiset järjestäytyneet rikollisryhmät pyrkivät usein välttämään lainvalvonnan ja toimimaan tavoitteellisesti tavoitellessaan mahdollisimman suurta rikoshyötyä rikollisella toiminnalla (Poliisi.fi).

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan usean henkilön muodostamaa ryhmittymää, joka suunnitelmallisesti toteuttaa vakavia rikoksia. Ryhmälle tyypillisesti tärkein motiivi on hankkia mahdollisimman suuri taloudellinen hyöty rikollisia keinoja käyttäen. Tällaiset ryhmät pyrkivät hyödyntämään toiminnassaan esimerkiksi tietoverkkoja, korruptiota, yhteiskunnan laillisia rakenteita sekä väkivaltaa tai sen uhkaa. (Intremin.fi).

Vankeusaikainen rikollisuus

Rikoksella tarkoitetaan tekoa tai laiminlyöntiä, joka on säädetty laissa rangaistavaksi (Oikeusministeriö.fi). Rikollisuus on siis toimintaa, josta laissa on säädetty rangaistus. Vankeusaikainen rikollisuus määritellään tässä opinnäytetyössä toimintoina, joista on laissa säädetty rangaistus ja joihin vangit syyllistyvät suorittaessaan vankeusrangaistusta vankilassa. Opinnäytetyössä käsitellään suljetussa vankilassa tai tutkintavankilassa oloaikana tapahtuvaa rikollisuutta ja sieltä käsin ulkopuolella tapahtuvaa järjestäytyntä rikollisuutta.

Esitutkinta

Rikosprosessin ensimmäinen vaihe on esitutkinta. Esitutinnan tarkoituksena on hankkia selvitystä epäilyistä rikoksesta mahdollista syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäyntiä varten. Rikosprosessiin kuuluu esitutinnan jälkeen syyttäjän tekemä syyteharkinta, tuomioistuimessa käsiteltävä oikeudenkäynti ja rangaistuksen täytäntöönpano. (Tolvanen ym., 2011, 1).

Viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyö tarkoittaa eri viranomaisten välistä yhteistyötä ja yhteistoimintaa tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Viranomaisyhteistyö voi olla tiedon ja resurssien jakamista, yhteisten toimitasuunnitelmien laatimista, yhteisten tavoitteiden asettamista sekä tarvittaessa yhteisten käytäntöjen kehittämistä. Viranomaisyhteistyö on olennaista tilanteissa, joissa tarvitaan esimerkiksi monita- hoista asiantuntemusta ja toimintoja eri viranomaisten välillä. Viranomaisyhteistyön avulla voidaan ratkaista ja ennaltaehkäistä yhteiskunnallisia haasteita. (VTV–Selvitys, 2018).

Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos (Rise) on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva organisaatio ja se vastaa tutkintavankeuden toimeenpanosta sekä vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiosta ja sen tehtävistä säädetään sitä koskevassa laissa ja asetuksissa (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009).

Rundi

Rundilla tarkoitetaan eristysselliä, johon vanki voidaan eristää väkivaltaisen käyttäytymisen seurauksena, päihtymyksen vuoksi, jos tutkinnalliset syyt niin vaativat tai jos vangille on annettu kurin- pitorangaistus (Mtv.fi). Rundi on selli missä ei ole irtaimia huonekaluja. Pöytä ja sänky on pultattu lattiaan kiinni. Sellin ja oven välissä on vielä verkko-ovi, jota peittää pleksi sylkemisen ja ulosteiden heittämissä varalle. Pleksissä ja verkossa on luukku ruokalautaselle. (Iltalehti.fi).

Hallinnollinen rikostorjunta

Hallinnollisessa rikostorjunnassa on kyse yksityisen sektorin toimijoiden ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä ja toimista, joilla pyritään ennalta estämään vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä. Sen tavoitteena on ennalta estää mahdollisen vakavan järjestäytyneen rikollisuuden eteneminen konkreettiseksi rikollisuudeksi ja sen avulla voidaan puuttua ennalta estävästi rikollistahojen taloudellisiin intresseihin. (Hyttinen ym., 2019, 10–16).

Keskusrikospoliisi

Keskusrikospoliisi on Suomen poliisin valtakunnallinen yksikkö, jonka lakisääteinen tehtävä on torjua kansainvälistä, järjestäytyntä, ammattimaista, taloudellista ja muuta vakavaa rikollisuutta, suorittaa tutkintaa, tuottaa asiantuntijapalveluita ja kehittää rikostorjuntaa sekä rikostutkimenetelmiä. (Keskusrikospoliisi, 2011, 5)

United Brotherhood (UB)

United Brotherhood on lakkautettu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokiteltu järjestö (Yle.fi).

Cannonball MC (CMC)

Cannonball MC on lakkautettu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokiteltu järjestö (Yle.fi).

Pelkääjävangit

Pelkääjävangeilla tarkoitetaan vankeja, jotka ovat eristyksissä vankilan muista vangeista. Syynä tähän voi olla muiden vankien uhkailu ja vangin henkilökohtainen pelko oman turvallisuuden puolesta. Vankeuslain 5. luvun 3§:n mukaan vangille on hänen omasta pyynnöstään varattava mahdollisuus asua osittain tai kokonaan erillään muista vangeista, jos vangilla itsellään on perusteltu syy uskoa, että hänen henkilökohtainen turvallisuutensa on uhattu.

Vasikka

Rikollismaailmassa käytetty termi henkilölle, joka kertoo viranomaisille jonkun toisen henkilön tekemistä rikoksista.

Putsari

Putsarilla tarkoitetaan vankia, joka huolehtii erilaisista siivoustöistä sekä ruoan jakelusta vankilassa. Putsareita on kerroksissa yleensä muutama. Putsarin työtä on pidetty suosittuna työtehtävänä, sillä se voi tuoda joitakin vapauksia putsarina toimivalle henkilölle. Putsariksi ei pääse kuka tahansa, vaan vangin tulee olla hyväkäytöksinen sekä kykenevä suorittamaan työhön liittyvät työtehtävät. (Kansallismuseo.fi).

Teva

Teva-osastot, eli tehostetun valvonnan osastot ovat osastoja, jonne sijoitetaan vangit, joilla Rikosseuraamuslaitos katsoo olevan kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja tavallisella osastolla vanki voisi haitata vankilan turvallisuutta. (Kantola, 2023).

3 JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS

On arvioitu, että järjestäytynyt rikollisuus kasvaa, kansainvälistyy ja kovenee tulevina vuosina Suomessa. Viimeisten vuorikymmenten aikana, Suomessa vaikuttavien rikollisryhmien määrä on voimakkaasti kasvanut ja uudenlaiset rikollisorganisaatiot pyrkivät maahan. Perinteisten tunnuksellisten rikollisryhmien, kuten moottoripyöräjengien lisäksi, järjestäytyneen rikollisuuden muodot ovat nykyään moninaisempia ja verkostoituneempia. Kansainvälisesti Suomessa toimivista järjestäytyneistä rikollisryhmistä näkyvimpiä ovat edellä mainitut tunnukselliset rikollisjengit. (Kurenmaa, 2018, 23–24).

Europol on arvioinut, että Euroopassa suurin osa rikollisorganisaatioista toimii löyhissä ja verkostoituneissa ryhmissä, kun taas tiukasti hierarkkiset ryhmät ovat harvinaisempia. Suomessakin toimii monimutkaisia verkostoja ja projektimaisempia ryhmittymiä, jotka eivät käytä välttämättä näkyviä tunnuksia. Ryhmittymien välinen rajanveto on vaikeaa, koska eri ryhmät voivat tehdä yhteistyötä keskenään (Intermin.fi).

Nykypäivänä järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy myös verkostona, jossa toimintaan osallistuvien välinen keskinäinen hierarkia on löyhempi ja rikollista toimintaa tehdään enemmän hyötymismielessä kuin pelkkänä liiketoimintana (Hall, 2018, 75–77). Tällaisiin ryhmiin liitytään eriäväsistä syistä, mutta jokainen jäsen pyrkii hyötymään myös itse rahallisesti jäsenyydestä (Etter ym., 2019, 2, 29). Henkilön liittyttyä tiettyyn ryhmään, se luo verkoston, jonka avulla voi toteuttaa isompia rikoksia, kuin mihin henkilö itsenäisenä toimijana kykenisi. Rahallisen hyödyn lisäksi ryhmään kuuluminen tuo mukanaan kunnioitusta rikollispiireissä, mutta se voi velvoittaa henkilöä toimimaan ryhmän puolesta (Etter ym., 2019, 23).

Rikollisorganisaatioiden jäsenten lisäksi on tärkeää huomioida ammattimaiset mahdollistajat sekä palveluntuottajat, jotka tarjoavat apua rikollisille toimijoille. Näihin voi kuulua esimerkiksi väärentäjiä, teknisiä asiantuntijoita, lainopillisia neuvonantajia tai rahanpesijöitä. Lisäksi mukana on voi olla muita toimijoita, jotka mahdollistavat vakavaa rikollisuutta väärinkäyttöksiin puuttumattomuudellaan (Intermin.fi).

Valtakunnallista tilannekuvaa järjestäytyneestä rikollisuudesta ylläpidetään PTR-yhteistyön avulla, joka onkin tärkeässä roolissa rikollisuuden torjunnassa, paljastamisessa ja selvittämisessä (Hallituksen selonteko Suomen sisäisestä turvallisuudesta, 2016, 20). Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta vaatii eri toimijoiden tiedonvaihtoa sekä monipuolisia ja yhteistyöhön perustuvia keinoja, torjunnassa keskeisessä roolissa on viranomaisten tehokas tiedonhankinta, tiedonvaihto sekä kansainvälinen yhteistyö (Intermin.fi).

Tässä luvussa käsitellään tarkemmin järjestäytynyttä rikollisuutta, sen määritelmää, rikollisryhmään liittymisen syitä ja psykologista näkökulmaa järjestäytyneelle rikollisuudelle, kirjallisuuden ja haastatteluiden kautta.

Mitä enemmän yhteiskunta tarjoaa mahdollisuuksia, järjestäytynyt rikollisuus pyrkii hyödyntämään yhteiskunnan rakenteita (H4, 2024).

3.1 Järjestäytynyt rikollisuus käsitteenä

Terminä järjestäytyneestä rikollisuudesta ei ole olemassa yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttävää määritelmää. Järjestäytyneen rikollisuuden määritelmiä on lukuisia, niin laintasolla määriteltyjä, tutkijoiden kuin viranomaisten luomia (Rissanen, 2019, 7). Järjestäytyneet rikollisryhmät ovat alakulttuuri, joka vaikuttaa valtakulttuurin ulkopuolella. Yhteinen nimittäjä järjestäytyneen rikollisuuden taustalla on se, että yksilöt tekevät yhdessä rikoksia yhteisen päämäärän saavuttamiseksi (Palo ym., 97–99).

Keskeisiä seikkoja järjestäytyneessä rikollisuudessa ovat rikosten törkeys, sisäinen järjestäytyminen ja kuri, taloudellinen tehokkuus, väkivallan uhka, kansainvälisyys, järjestäytymisen syy ja kyky hyödyntää laillisen yhteiskunnan rakenteita rikollisissa toiminnoissa (Gustafsson ym., luku Vuoden poliisi). Tärkein motiivi on yleensä mahdollisimman suuri taloudellinen hyöty, joka saavutetaan rikollisin keinoin (Intermin.fi). Tärkeää on ymmärtää, ettei järjestäytynyt rikollisuus ole helposti havaittavissa ja eri viranomaisten tulee syventää osaamista ja tietämystään kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

3.2 Järjestäytyneen rikollisuuden määritelmä rikoslain mukaan

Järjestäytynyt rikollisryhmä määritellään rikoslain (RL 19.12.1889/39) 6 luvun 5 § 2 momentissa ryhmäksi, joka on vähintään kolmesta henkilöstä koostuva pysyvä ja rakenteeltaan jäsentynyt yhteenliittymä, joka on koossa tietyn aikaa ja henkilöt toimivat yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Rikos voi olla vaihtoehtoisesti myös kiihottaminen kansanryhmää vastaan (Rikoslaki 11 luku 10§) tai oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen (Rikoslaki 15 luku 9§).

Rikoslain 17 luvun 1a § säädetään järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta seuraavaa;

Se, joka

1) perustamalla tai organisoimalla järjestäytyneen rikollisryhmän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä henkilöitä sitä varten,

2) varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytynyttä rikollisryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka

muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

3) järjestämällä, yrittämällä järjestää tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,

4) hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen rikollista toimintaa varten tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai

muita ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

5) suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,

6) hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

7) järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi lainkohdassa mainittu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomittava järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentin 6 kohdassa säädetään oikeudellisesta neuvonnasta, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teosta säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. (RL 17:1a.)

3.3 Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa

Pääosin järjestäytynyt rikollisuus on Suomessa kotimaista, mutta ryhmien toiminta on kuitenkin kansainvälistynyt sekä ryhmittymien määrä on myös lisääntynyt Suomessa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana (Poliisi.fi). Ryhmittymien toimintamuodot ovatkin kehittyneet entistä järjestäytyneemmiksi, aktiivisemmiksi ja kurinalaisemmiksi (Paasonen ym., 2023, 25). Tunnistettuja rikollisjärjestöjä on Suomessa arviolta noin 90–100 ja yhteensä näissä on mukana noin 1000 henkilöä.

Keskusrikospoliisin erityisessä seurannassa on vuonna 2020 Suomessa ollut seitsemän rikollisorganisaatiota, joista kaikilla on käytössään tunnukset. (Yle.fi). Osa tunnuksellisista poliisin tunnistamista rikollisorganisaatiosta on esitelty alla:

BMC – Bandidos

Bandidos on vaikuttanut Suomessa 90-luvulta alkaen ja se on suurin kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuuden ryhmä Suomessa (210–220 jäsentä). Alajaostoja on muun muassa Support Team X, Diablos MC ja Bad Attitude Crew. Tiloja sillä on ympäri Suomea, mutta ne ovat keskittyneet Etelä- ja Länsi-Suomeen.

HAMC – Hells Angels

Hells Angels on levittäytynyt Suomeen 80-luvulla ja 2023 sen piirissä liikkuu 60–80 henkilöä. Osastoja on kahdeksalla paikkakunnalla, kuten Helsingissä ja Oulussa. Sillä ei ole ainakaan vuonna 2023 Keskusrikospoliisin mukaan ollut tunnuksellisia kannattajakerhoja.

Kuvat: Yle.fi, Katri Kirsi, Katso kartasta, mitkä rikollisorganisaatiot kokoontuvat kotikulmillasi – KRP: jengitalanne voimakkaassa muutoksessa United Brotherhoodin väliaikaisen toimintakiellon vuoksi, 2020.

OMC – Outlaws MC

Outlaws MC on toiminut Suomessa muutamia vuosia ja siihen kuuluu joitain kymmeniä henkilöitä. Suomessa toimintaa on ollut ainakin Keski-Suomessa, Kaakkois-Suomessa ja Varsinais-Suomessa.

SMC – Satudarah MC

Satudarah MC aloitti toimintansa Suomessa 2017 ja sen toiminta on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Jäseniä sillä on kymmenkunta.

Kuvat: Yle.fi, Katri Kirsi, Katso kartasta, mitkä rikollisorganisaatiot kokoontuvat kotikulmillasi – KRP: jengitilanne voimakkaassa muutoksessa United Brotherhoodin väliaikaisen toimintakiellon vuoksi, 2020.

Vuonna 2022 United Brotherhood ja Cannonball sekä näiden alajärjestöt määrättiin Hovioikeuden päätöksellä lakkauttamaan toimintansa. (Yle.fi).

Cannonball MC (CMC)

Cannonball MC on järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokiteltu järjestö, joka on perustettu Helsingissä 1991 (Gustafsson ym., 2019, 159). Käräjäoikeuden antamasta lakkautuspäätöksestä ilmenee, että ryhmä toimi olennaisesti vastoin hyviä tapoja ja lakeja. Käräjäoikeudessa katsottiin, että Cannonball MC:ssä vallitsi selkeä käskyvaltasuhde jäsenten välillä sekä jäsenten tuli noudattaa käskyjä. Moottoripyöräkerhon toiminta muistutti sotilasorganisaatiota. Cannonball oli ensimmäinen oikeuden päätöksellä lakkautettu moottoripyöräkerho (Yle.fi, 2023).

United Brotherhood (UB)

United Brotherhood on järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokiteltu järjestö, joka perustettiin 2010. United Brotherhood syntyi kolmen rikollisjärjestön M.O.R.E, Natural Born Killers ja Rogues Gallery yhdistyttyä (Yle.fi). Hovioikeus määräsi United Brotherhoodin lopettamaan toimintansa 2021, sillä hovioikeus katsoi järjestön olevan vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytynyt ryhmä (Oikeus.fi). Katsottiin, että ryhmä on ollut hierarkkisesti järjestäytynyt sekä sillä on ollut ulkoiset tunnusmerkit ja se varustautunut aseellisesti.

Kuvat: Yle.fi, Katri Kirsi, Katso kartasta, mitkä rikollisorganisaatiot kokoontuvat kotikulmillasi – KRP: jengitalanne voimakkaassa muutoksessa United Brotherhoodin väliaikaisen toimintakiellon vuoksi, 2020.

Vuonna 2021 Suomessa tyypillinen järjestäytyneen rikollisryhmän jäseneksi luokiteltu rikoksesta epäilty on Suomessa syntynyt aikuinen mies. Suomessa Keskusrikospoliisi on päävastuussa järjestäytyneen rikollisuuden toimijoiden seurannasta (Jukarainen ym., 2023, 12–13). Tunnetuista toimijoista suurin osa on rikollisia moottoripyöräjengejä ja niiden paikallisosastoja ja tukiryhmiä, ne muodostavat kuitenkin vain pienen osan vakavasta ja järjestäytyneestä rikollisuudesta (Poliisi.fi).

Järjestäytyneen rikollisuuden toimijakenttä on kuitenkin huomattavan laaja ja monimuotoinen, sillä tunnistettujen järjestöjen lisäksi Suomessa toimii kuitenkin rakenteeltaan monimutkaisia verkostoja ja projektimaisia ryhmittymiä, joilla ei ole käytössään näkyviä tunnuksia, kuten rikollisilla moottoripyöräjengeillä (Polamk.fi). Järjestäytyneiden rikollisryhmien tarkoituksena on tuottaa jäsenilleen voittoa tai valtaa niin rikollisen kuin lailliselta näyttävän toiminnan kautta (Toimintaympäristöanalyysi, 70).

Suomessa toimiva järjestäytynyt rikollisuus voidaan jakaa neljää pääryhmään:

1. verkostomainen rikollisuus
2. tunnukselliset rikollisryhmät
3. ulkomailta johdetut rikollisryhmät
4. rikollisuutta mahdollistavat toimijat (Jukarainen ym., 2023, 12).

Suunnitelmallinen ja järjestäytynyt rikollisuus muodostuu joustavista verkostoista ja niihin kuuluu enenevässä määrin uusia tahoja, joista suurin osa on rajat ylittävää järjestäytyntä rikollisuutta (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:48, 18). Suomessa on nähtävissä, että suurissa tutkituissa huumausainekauppa kokonaisuuksissa kytkeytyy yhteen eri maissa toimivia organisoituja rikollisryhmiä (Rissanen, 2019, 15).

Järjestäytyneen rikollisuuden markkinat koostuvat pääosin huumausainekaupasta, ihmiskaupasta ja erilaisista petoksista. Näiden lisäksi Suomessa on tullut ilmi elintarvikeketjun rikollisuutta ja erilaisia ympäristörikoksia. Kasvussa on myös laittomaan maahantuloon liittyvä järjestäytynyt rikollisuus, laittomasti maassa oleskelevilla ja turvapaikanhakijoilla on myös riski tulla törkeästi hyväksikäytyksi, joutua ihmiskaupan uhriksi tai ajautua muutoin järjestäytyneen rikollisuuden piiriin. (Jukarainen ym., 2023, 6)

Keskusrikospoliisin mukaan erityisen huolestuttavaa on se, että järjestäytyneet rikollisryhmät pyrkivät toimimaan yhteiskunnan rakenteissa, soluttautumaan elinkeinoelämään ja sijoittamaan rikoshyötyä lailliseen talouteen (Keskusrikospoliisin toimintakertomus, 2018, 5). Järjestäytyneiden rikollisryhmien mukanaolo yritystoiminnassa liittyy rikollisen toiminnan ja rahanpesun peittämiseen, yhtenä vaikuttamisen keinona järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät myös rikollisen toiminnan naamioimista hyväntekeväisyys- ja harrastustoiminnan taakse (Toimintaympäristöanalyysi, 71). Suomessa on noussut huoli myös katujengi-ilmiöistä, johon liittyen oikeuden ratkaisuihin on eräiden

katujengeistä nousseiden ryhmien katsottu täyttävän järjestäytyneen rikollisryhmän kriteerit (Jukarainen ym., 2023, 12).

Suurin osa Suomessa toimivasta järjestäytyneestä rikollisuudesta jää kuitenkin paljastumatta, sillä järjestäytyneen rikollisuuden vastainen työ ei ole vielä riittävän monialaista ja tietoon perustuvaa. Eri viranomaisten eli poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tilastoimien tapausten perusteella voidaan arvioida vaan suuntaa antavasti rikollisia markkinoita (Jukarainen ym., 2023, 20). Suomessa poliisin mukaan järjestäytynyt rikollisuus kansainvälistyy, kasvaa, kovenee ja verkostoituu. Järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminta perustuu erityisesti verkostoitumiseen. Verkostoituminen tapahtuu monin eri tavoin, kuten muun muassa ystäväystymällä, painostamalla tai väkivallalla uhkaamalla tai kiristämällä (Holopainen, 2021, 13).

3.4 Rikollisuuden selittäminen ja järjestäytyneeseen rikollisryhmään liittymisen syyt

Tässä kappaleessa käsitellään psykologisia näkökulmia ja haastateltavien kokemuksia siitä, mitkä tekijät altistavat ja saavat ihmisen ajautumaan rikollisuuden piiriin, sekä liittymään järjestäytyneen rikollisryhmän jäseneksi. Osiossa on hyödynnetty kirjallisuutta sekä haastateltavien esille nostamia asioita ja näkemyksiä aiheeseen liittyen.

Rikollisuutta on tutkittu ja tutkitaan monella eri tieteenalalla, mutta erityisesti kriminologiassa tutkitaan sen yhteiskunnallisia ja sosiaalisia syitä. Rikollisuutta pyritään selittämään erilaisilla yhteiskunnan ja yksilöihin liittyvillä tekijöillä sekä niiden vuorovaikutuksella. Perusta rikosten ehkäisylle, on rikollisuuden syiden ymmärtäminen. Rikoksentorjunnan toimenpiteitä kyetään kohdistamaan esimerkiksi rikoksenteoympäristöihin, rikosten riskiryhmiin tai yhteiskunnallisiin rakenteisiin sen mukaisesti, minkä tekijöiden havaitaan ensisijaisesti mahdollistavan tai aiheuttavan rikoksien toteutumisen. (Rikoksentorjunta.fi).

Michael Gottfredson ja Travis Hirschi ovat amerikkalaisia kriminologeja, jotka ovat julkaisseet vuonna 1990 teoksen *A General Theory of Crime*, jossa he ovat esitelleet itsekontrolliteorian. Teoksen mukaan erinäisiä syitä rikoskäyttäytymiselle tulisi etsiä yksilöiden pysyvistä taipumuksista ja erilaisista piirteistä. Tärkein näistä kaikista oli alhainen itsekontrolli, joka selittää rikosalttiutta ja motiivia. Heidän mukaansa alhainen itsekontrolli lisäsi sekä yksilön todennäköisyyksiä tehdä rikoksia sekä ajautumista työn ja koulutuksen ulkopuolelle. Näennäisesti nämä edellä mainitut asiat johtaisivat heikkoon taloudelliseen asemaan (Kivivuori ym., 2017, 145). Heikon itsekontrollin omaavat henkilöt tekevät rikoksia spontaanisti ja omien mielihalujensa ohjaamina, eivätkä ajattele tekojensa seuraamuksia yleensä. Tämän itsekontrolliteorian katsotaan osaltaan sopivan osittain väkivallantähtäiseen käyttäytymiseen. Henkilöt, jotka omaavat heikon itsekontrollin, saattavat hakeutua herkemmin

ympäristöihin, jotka mahdollistavat rikollisuuden (Rikoksantorjunta.fi). Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittymistä on pyritty selittämään myös tietyillä persoonallisuuden piirteillä, mutta on kuitenkin todettu tiettyjen tilannetekijöiden vaikuttavan tähän enemmän (Honkonen ym., 2012, 211).

Ronald Clarke ja Derek Cornish ovat esitelleet rationaalisen valinnan teoriansa julkaisussaan *Modeling Offenders' Decisions: A Framework for Research and Policy* (1985). Clarke ja Cornish kuvailevat kahden eri osatekijän avulla henkilön syylistymistä rikokseen. Ensimmäinen osatekijä kuvaa rikoksen tekemiseen syylistyvän yksilön tavoitteita tyydyttää omat tarpeensa, jotka voivat liittyä esimerkiksi rahallisiin, materiaalsiin tai elämyksellisiin tarpeisiin Clarken ja Cornishin mukaan (Clarke ym., 167–168). Köyhyys ja taloudellinen epätasa-arvo voivat johdattaa ihmisiä rikolliseen toimintaan. Köyhyys voi saada aikaan epätoivoa ja motivoida etsimään muita tapoja selviytyä taloudellisista vaikeuksista (Rikoksantorjunta.fi).

Yksi haastateltava nosti esille myös taloudelliset vaikeudet ja näkökulman siitä, että rahaa olisi taloudellisesti huonossa tilanteessa helppo hankkia suuriakin määriä nopeasti tekemällä rikoksia. (H3, 2024). Haastattelussa ei käsitelty tarkemmin näiden rikosten luonnetta. Pitkien vankeusaikojen jälkeen taloudellisten asioiden hoitaminen voi olla kuitenkin haastavaa, joka saattaa osaltaan syventää taloudellista epätasa-arvoa (Näkki, 2006, 4). Haastateltava luonnehti, että taloudellisen tilanteen kanssa on ollut ”*taistelua*” mutta kertoi asioiden järjestyneen, kun sai apua asioiden hoitoon esimerkiksi sosiaalitoimesta (H3, 2024). Haastattelun kautta esille nousi myös se seikka, että taloudellinen tilanne johti myös siihen, että elämässä ei ole juuri sisältöä. Sisällön puutteen vuoksi uusien ihmissuhteiden luominen koettiin hankalaksi. Esille nousi tämän lisäksi myös se, että haastateltavan vietettyä edeltävät vuodet vankilassa, keskusteluiden virittäminen tavallisista asioista oli haastavaa (H2, 2024).

Artikkelissaan Clarke ja Cornish hahmottelivat osallistumismallin, jonka avulla luonnehditaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön toimintamalleihin, ratkaisukeinoihin ja tavoitteisiin (Kivivuori ym., 2018, 230). Yksilölliset taustatekijät, jotka vaikuttavat osallistumiseen, voidaan jakaa psykologisiin, kasvatuksellisiin sekä sosiaalisiin ja demografisiin tekijöihin. Psykologisiin taustatekijöihin lukeutuvat muun muassa älykkyys ja temperamentti, kasvatukselliseen ulottuvuuteen lukeutuu esimerkiksi lapsuuden kotiolot ja vanhempien rikollisuus (Clarke ym., 1985, 168). Lapsen rikosriskiä lisäävät lisäksi vanhempien koulutuksen puute ja huono asema työmarkkinoilla. Lisäksi käyttäytymisgenetiikka taasen selittää perinnöllisten tekijöiden valossa rikoskäyttäytymistä. Esimerkiksi antisosiaalisuuden eri muodot, kuten aggressiivisuus, voivat jokseenkin olla perinnöllisiä vanhemmilta lapselle. Eritoten lapsuusiässä esille saattaa tulla geneettiset taipumukset, jotka selittävät osaltaan rikoskäyttäytymistä (Rikoksantorjunta.fi).

Keskusteltaessa ajautumisesta rikollisuuden sekä järjestäytyneen rikollisuuden pariin yhdessä haastatteluista esille nousi muun muassa lapsuudessa koettu hyväksikäyttö sekä henkinen- ja fyysinen väkivalta, vanhemman sekä läheisten menehtyminen, vanhemman päihteidenkäyttö sekä kaveripiirin rikollinen käyttäytyminen, epävarmuus ja oman paikan etsiminen yhteiskunnassa sekä katkeroituminen yhteiskuntaa kohtaan. (H3, 2024)

Haastatteluissa nousi esille myös, että haastateltavien nuoruuden ystävyys-suhteissa on ollut myönteinen suhtautuminen rikollisuuteen (H1, H3).

—Mä pelkäsin itteenikin. Mä olin niin hukassa, että emmä tiätkö. Ei ollu oikeeta niinku roolimallia mulla elämässä, ei oo ikinä ollu semmoista aikuista, joka mä haluan olla jollekin tänä päivänä ihan vilpittömästi – (H3, 2024).

—Se on ollut semmosta tosi katkera, vihainen yhteiskunnalle ja siitä sitte toi on kunnut. Ku mä ite oon halunnu elää mun elämää, että säännöt tai lait tai mitkään tällaiset ei oo niiku. Mulla o ollu aina ettei puhuta poliisille ja sitten ei lyödä naisia, ei kosketa ei raiskata ja ei lapsia, ei vanhuksia ja eläimiä. Ne on ollu ne mun periaatteet— (H3, 2024)

4 VANKEUSAIKAINEN JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS

Tässä kappaleessa käsitellään vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta, järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien toimintatapoja sekä tilannekuvaa järjestäytyneen rikollisuuden toiminnasta vankeusaikana. Kappaleessa on käsitelty vankeusaikaiseen rikollisuuteen liittyviä teemoja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen sekä haastatteluiden kautta.

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on vankeuslain (767/2005) 1 luvun 2 §:n mukaan edistämällä vangin elämänhallintaa lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Lain esitöissä (HE 263/2004) todetaan, että entistä selkeämpi tavoite on vaikuttaa uusintarikollisuuteen, rikoksettomaan elämäntapaan ja edistää yhteiskuntaan sijoittumista. Järjestäytyntä rikollisuus sekä huumausainerikollisuus on lisääntynyt, jonka johdosta vankeuden täytäntöönpanon tavoitteeksi on entistä selvemmin asetettava rikosten jatkamisen estäminen vankeusaikana (Jahkola ym., 2019, 15).

Järjestäytyntä rikollisuus toimii samalla tavalla vankilan sisä- ja ulkopuolella. Järjestäytyntä rikollisuutta tulee siis ymmärtää ilmiönä ulkomaailmassa, jotta sen torjuminen on mahdollista vankilan sisäpuolella. Järjestäytyneen rikollisuuden pääasiallinen tavoite myös vankilan sisäpuolella on taloudellisen hyödyn tavoittelu.

Prison Service Journalin Goochin ja Treadwellin artikkelissa *It doesn't stop at the Prison Gate' Understanding Organised Crime in Prison*, kerrotaan, ettei rikollisuus pysähdy vankilan porteilla ja pelkkä vankeus ei ole este jatkuvalla ja vakavalla järjestäytyneelle rikollisuudelle. Teknologia mahdollistaa järjestäytyneelle rikollisuudelle toimintojen järjestämisen, koordinoimisen, jatkamisen ja kehittämisen myös vankilansellistä käsin. (Gooch ym., 2021, 30).

Suomen vankiloissa vuonna 2021 on ollut noin 200 järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvaa tai niiden suorassa vaikutuspiirissä olevaa vankia tai tutkintavankia ja niiden määrä on noussut viimeisen vuosikymmenen aikana. Oletettavissa on, että määrä tulee lisääntymään esitutkintaviranomaisten kohdistaessa enenevässä määrin toimenpiteitä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Toimenpiteiden lopputulokset heijastuvat väistämättä myös Rikosseuraamuslaitoksen vankipopulaatioon. (Paasonen ym., 2023, 5; Holopainen 2021, 42).

Rikosseuraamuslaitoksen selvityksessä koskien järjestäytyneen rikollisuuden toiminnasta vankilassa, rikosseuraamuslaitos määrittelee järjestäytyneen rikollisryhmän hierarkkisesti organisoiduksi joukoksi, jossa on selkeät säännöt ja käskyvaltasuhteet. Selvityksessä on nostettu esille se, kuinka myös vankilaolosuhteissa ensisijaisesti ryhmän jäsen edustaa rikollisryhmittymää, jonka etujen ja sääntöjen mukaisesti häntä ohjataan toimimaan. (Holopainen, 2021, 12.)

4.1 Tunnistaminen

Jotta JR-vankien toimintaan voidaan vaikuttaa, yksi keskeisimpiä tehtäviä on tunnistaa heidät vankiloissa. JR-vankien tunnistamisen lisäksi haastavaa on kyetä tunnistamaan ne vangit, jotka ovat JR-vaikutuspiirissä ja vaikuttamaan heihin niin, etteivät he linkittyisi yhä enemmän JR-toiminnan verkostoihin. Paluu sieltä on tiedetty olevan vaikea ja pitkä prosessi. (Holopainen, 2021, 34).

Holopaisen selvityksestä (2021) ilmenee, että vankien tuomioasiakirjoista voidaan löytää mahdollinen yhteys järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Kaikista vangeista ei tilata tuomioasiakirjoja, etenkin siviiliarvioinneissa. Mahdollinen JR-yhteys varmistetaan, mikäli taustaselvityksestä saatujen tietojen perusteella voidaan epäillä jr-yhteysepäilyä. Tällaisessa tapauksessa asiakirjat tilataan. Selvityksessä tulee ilmi, että JR-yhteyden tunnistaminen jää osakseen työntekijän huolellisuuden ja ammattitaidon varaan, mutta yleisesti ottaen tätä tasoa voidaan pitää hyvänä. Vapaudesta tulevien ja niiden tutkintavankien kohdalla, tieto JR-koventamisperusteesta saattaa jäädä rekisteröimättä, joista tuomioasiakirjoja ei tilata. Erityisesti tämä koskettaa lyhyitä tuomioita. JR-koventamisperusteen ilmi tullessa, se kirjataan vangin laitosturvallisuuslausuntoon aina.

Holopaisen selvityksessä (2021) korostetaan Risen ja poliisin yhteistyötä JR-vankien tunnistamisessa. Keskeistä tälle yhteistyölle on tiivis tiedonvaihto Risen ja KRP:n välillä. Selvityksessä on katsottu tiedonvaihdon olevan hyvällä tasolla, mutta Risen oma-aloitteisen tiedon luovuttamisen on

katsottu olevan epäselvää. Haastateltava (H6, 2024) kertoi JR-vankien tunnistamisen tapahtuvan viranomaisten, poliisin, rekistereistä ja oikeuden tuomioasiakirjoista sekä Risen ja poliisin tiedusteluilla. Silloin, kun toiminnan kohteena on vakava järjestäytynyt rikollisuus, viranomaisten välisen tiedonvaihdon tulisi olla selkeää ja tehokasta (Holopainen, 2021, 35).

Risellä on oma rooli JR-vankien tunnistamisessa. Moni vanki linkittyy JR-toimintaan vasta vankilassa tai poliisilla ei ole ollut aikaisemmin tietoa mahdollisesta yhteydestä, vaan se tulee esiin vasta vankilassa. (H6, 2024)

Mehän aika tarkkaan tunnetaan ja tiedetään nää ketkä kuuluu näihin JR-ryhmittymiin kuuluu. Tunnistaminen on aika helppoa ja ennakkotietoo on yleensä kaikista. – Löytyy jo tuomiotiedoista ja asiakasarviointiyksikkö selvittää nää JR-perusteet ennen kuin tehdään sijoituksia. – Aika tarkkaan on tiedossa ketä kuuluu mihinkin. (H5, 2024)

Oikeesti se porkkana, et sit kun sulla on, että sä voit päästä eteenpäin. Mut jos sä oot siellä niinkun niin lähellä JR:n liepeillä ollu et sulla on se merkintä ja sä et kuitenkaan pääse mihinkään, niin sillonhan sä lähenet sitä kerhoa. (H2, 2024)

4.2 Sijoittelu

Vankipopulaation muuttuessa ja järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien lisääntyessä, on järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuspiirissä olevien vankien sijoitteluun pyritty kiinnittämään erityistä huomiota muiden vankien sekä henkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi.

Jengivankia ei voi verrata tavalliseen vankiin. Esimerkiksi sijoittelun kannalta, JR-vangeilla on vaikutusvaltaa vankilan sisällä. Pitää huolehtia muiden vankien oikeusturvasta. Sijoitetaan niin, että JR-vangit eivät pääse vaikuttamaan muihin vankeihin. (H4, 2024).

Järjestäytyneen rikollisryhmän koodistoon vankeusaikana kuuluu esimerkiksi se, ettei JR- statuksella tuomiotaan suorittavan vangin ole hyväksyttävää olla samalla osastolla seksuaalirikollisten tai ”vasikoiden” kanssa. Mikäli samalle osastolle sijoitetaan edellä mainittuja vankeja, tulee näihin kohdistumaan tekoja, joista JR-statuksella tuomioitaan suorittava vanki joutuu eristykseen. Haastateltava kertoi olettaneensa, että kyseinen koodisto olisi tiukka. Naisiin kohdistuneesta väkivaltarikoksesta tuomioita suorittava vanki saatetaan kuitenkin hyväksyä samalle osastolle, jos hänestä on jotain hyötyä. Esimerkkinä hyödystä haastateltava käytti tatuointien tekoa. (H2, 2024).

Haastateltavat (H1, 2023, H2, H4, H5, H6, 2024) korostivat erityisesti vankien sijoittelun tärkeyttä ja sitä, että toimintamallit vankien sijoittelun sekä luokittelun osalta tulisi saada kuntoon. Haastateltavan (H2, 2024) mielestä vasta vaikutuspiirissä olevien vankien kohdalla tulisi olla tarkkana, ettei

Rikosseuraamuslaitos työnnä kyseisiä vankeja syvemmälle järjestäytyneen rikollisuuden piiriin huonosti hoidetulla luokittelulla.

Tulisiko JR-vangit sijoittaa siis yhteen vai erilleen? Tähän ei ole ollut olemassa selkeähköä valtakunnallista strategiaa johtuen siitä, että asia ei ole niin yksiselitteistä. JR-vankien keskittämisen ja hajauttamisen hyötyjä on listattu Holopaisen (2021) selvityksessä seuraavasti:

Keskittämisen hyötynä on katsottu muun muassa, että JR-vankien mahdollisuudet vaikuttaa muihin vankeihin vähenisi. Tällä voitaisiin vähentää vankien kesken tapahtuvaa väkivaltaa ja uhkailua sekä vankilarikollisuutta. JR-vankien muodostaessa oma osasto vankilassa, uusien jäsenien rekrytointi näihin ryhmiin vaikeutuisi huomattavasti eikä verkostoitumista pääsisi tapahtumaan. Lisäksi JR-osastojen henkilökunnan kouluttaminen olisi tehokasta ja painottuisi nimenomaan JR-vankien kanssa tapahtuvaan työskentelyyn. (Holopainen, 2021, 48).

Haittoina tässä selvityksessä on lueteltu seuraavia seikkoja:

JR-osastoilla tulisi olla korkeammat henkilöstöresurssit verrattuna muihin osastoihin ja tällaisella osastolla työskenteleminen voi kuormittaa henkilöstöä psyykkisesti enemmän. Lisäksi henkilökunnan mahdollinen maalittaminen voi lisääntyä ja JR-vangeille voi syntyä jopa voimakasta joukkopainetta virkamiesvastaiseen käyttäytymiseen, vaikka henkilö ei olisikaan virkamiesvastainen. Mikäli samalle osastolle on sijoitettu eri JR-ryhmiin kuuluvia jäseniä, mahdollisuudet konflikteille kasvaa. Haittana on nähty myös se, että yksittäisen JR-vangin tukeminen ryhmästä irtautumiseen ja rikoksettomaan elämään hankaloituu. (Holopainen, 2021, 48–49).

Kun ei oo tekemistä ja sit samalla, no mitä sit jos ei oo tekemistä ja ollaan kaikki samalaiset ihmiset siellä TEVA-osastolla. Mitä sä luulet et siellä tehtaillaan? Ei siellä mitään kirkkoon menoo sunnuntaisin— (H3, 2024)

Haastateltava (H3, 2024) kertoi, että vankilassa ei anneta JR-vangeille välttämättä työ- tai koulu-mahdollisuuksia ja se voi johtaa katkeroitumiseen yhteiskuntaa kohtaan. Vankien sellin ulkopuoliseen aikaan ja toimintoihin on otettu kantaa apulaisoikeusasiamiehen useamassa ratkaisussa. Kansainvälisten suositusten mukaan, vankien tulee saada olla sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tunnin ajan, mutta Suomen lainsäädännössä ei varsinaisesti edellytetä samaa. Vankeja koskevien suositusten ja sääntelyiden lähtökohta on, että vankeusajan tarkoitus on kuntouttaa vankia, jotta vangin vapauduttua tämä kykenisi sopeutumaan yhteiskuntaan. Tavoitetta ei voida saavuttaa, mikäli vangit ovat selleissään toimeettomina pääosaisesti. Oikeusasiamiehen ratkaisuisissa sekä kansainvälisissä suosituksissa on tuotu ilmi, että vangeille tulisi tarjota kohtuullinen aika sellin ulkopuolella. Tällä ajalla vangeille tulisi järjestää kehittävää toimintaa kuten työtä, koulutusta, kuntoutusta ja liikuntaa. (EAOK, 2018).

4.3 JR-vankien toiminta vankilassa ja vankilasta käsin

Järjestäytynyt vankilarikollisuus voidaan jakaa karkeasti vankilan sisällä tapahtuvaan- ja vankilasta käsin tapahtuvaan rikollisuuteen (Rikosseuraamus, 2022). Suomen vankiloissa järjestäytyneet rikollisryhmät pyrkivät hyödyntämään vallankäyttöä saadakseen taloudelliseen hyötyä sekä muita etuuksia ja näin ollen rikollisryhmät ylläpitävät väkivallan uhkaa. Yhtenä velvoitteena rikollisryhmään kuuluvalla jäsenellä on toimia ryhmän sisäisten käskyjen mukaisesti tilanteen vaatiessa niin. Järjestäytynyt rikollisryhmä pyrkii vaikuttamaan muiden vankien lisäksi vankilan henkilökunnan käyttäytymiseen sekä monin tavoin vankilaolosuhteiden toimintojen järjestämiseen (Holopainen, 2021, 13).

Järjestyneen rikollisryhmän tavanomaisia tapoja saavuttaa taloudellinen hyöty tai muu etuus vankilaolosuhteissa on painostaa, kiristää ja käskytää muita vankeja. Näiden rikollisryhmien hierarkiassa korkealla olevat henkilöt pyrkivät vaikuttamaan myös vankilaolosuhteiden ulkopuolella tapahtuvaan rikolliseen toimintaan. Vankilaolosuhteiden ulkopuolella näiden rikollisryhmien verkostot ylittävät laajalle alueelle. (Holopainen, 2021, 13).

Järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan jatkaminen vankilassa vaatii verkostoja ja kumppaneita vankilan ulkopuolelta. Yhteyttä vankilan ulkopuolelle pidetään esimerkiksi vankilaan salakuljetettujen matkapuhelinten avulla. (Gooch ym., 2021, 25). Perhetapaamisia sekä poistumisluvilla käyviä vankeja käytetään myös viestin välittämiseen. Yhdessä haastattelussa ilmeni myös, että koska tapaamista asianajajaan ei voida rajoittaa ja tapaamiset ovat valvomattomia, viestin saa tarvittaessa asianajajan kautta vankilan ulkopuolelle. (H1, 2024).

Haastattelujen perusteella järjestäytyneet rikollisryhmät valmistelevat vankeusajan toimintoja jonkun verran, vankia saatetaan tukea taloudellisesti vankeustuomion aikana ja sopia esimerkiksi vierailuvuoroja, jolloin muut samaan rikollisryhmään kuuluvat käyvät vierailulla. Osa haastateltavista oli saanut rahallista tukea ja osa kertoi, ettei rahallista tukea tullut. Rahallisen tuen lisäksi yksi keino vankilassa olevien ryhmän jäsenten tukemiseksi oli huumausaineiden lähettäminen ilmaiseksi. (H1, H2).

Lähes kaikissa haastatteluissa nousi esille, etteivät kaikki JR-ryhmiin kuuluvat vangit jatka toimiaan vankeusaikana. Haastatteluiden mukaan JR-vangit käyttäytyvät tuomionsa aikana useimmiten moitteettomasti ja pyrkivät suorittamaan tuomionsa rauhassa. Haastatteluissa kuitenkin ilmeni, että JR-vangit saattavat hyödyntää esimerkiksi ryhmän suosioon pyrkiviä tai vaikutuspiirissä olevia vankeja rikosten toteuttamisessa. Haastateltava (H2) kertoi, että pahoinpitelyjä esimerkiksi järjestellään, jotta osaston rauha säilyisi. Pahoinpitelyn suorittaneille vangeille seurasi kurinpidollinen rangaistus, mutta haastateltava kertoi henkilökunnan antaneen hyväksyntää teolle käytöksellään.

JR-vangit sanelevat kuka käyttää osaston puhelinta ja kuinka pitkään. Myös valvomattomat tapaamiset eli perhetapaamiset ovat yleensä JR-vankien hallittavissa ja heidän toistuvat perhetapaamiset ovat huomattavasti enemmän, kuin muilla vangeilla. (H6, 2024)

4.4 Huumausainerikollisuus vankilassa

Huumausainerikollisuus on vakava ilmiö vankilassa ja se luo toimintaedellytyksiä erityisesti järjestäytyneelle rikollisuudelle. Tällaisella on merkittävästi haitallisia vaikutuksia itse huumausainerikollisuutta harjoittaville vangeille, muille vangeille, sivullisille ihmisille ja vankilan henkilökunnalle. Viimeisten vuosien aikana mediassa on uutisoitu useaan otteeseen siitä, kuinka Suomen vankiloissa järjestäytyneet rikollisryhmät ovat onnistuneet ottamaan vankilassa valta-asemaa. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin vankilassa tapahtuvaa huumausainerikollisuutta.

Huumausaineiden päätyminen vankilaan on ongelmallista, niitä käyttävät vangit ovat turvallisuusriski ja vankeuden kuntouttava tarkoitus heikentyy, kun huumausaineita on saatavilla. Huumausainekauppa aiheuttaa uusintarikollisuutta ja näin ollen huumausaineilla, jotka päätyvät vankilaan on yhteiskunnallisesti laaja-alaiset seuraukset. (Edilex.fi).

Vankilaan kuljetetaan, levitetään ja myydään huumausaineita lähes ammattimaisella tavalla. JR-ryhmien tarkoituksena on tuottaa sen jäsenille taloudellista hyötyä. JR-ryhmät pyörittävät huumausaineisiin liittyvää ”bisnestä” vankilassa lähestulkoon samalla tavalla kuin siviilissä ja vankilassa monien päihderiippuvaisten vankien johdosta, huumausaineiden kysyntä on suuri. JR-ryhmiin kuuluvat vangit eivät välttämättä osallistu itse huumeiden kuljetukseen vankilan sisälle tai osallistu väkivaltaisiin huumevelkojen perimisiin, vaan tällaiset teot teetätetään muilla vangeilla. (Ruckenstein ym., 2005, 54–56; Junninen, 2008, 78).

Suljetussa vankilassa tapahtuvaan väkivaltaan, kiristämiseen ja uhkailuun keskeisin syy vaikuttaa olevan huumausainerikollisuus. Huumausainerikollisuuden toteuttamiseksi JR-vangit hyödyntävät vankilan kaikkia toimintoja, esimerkiksi perhetapaamisen todellinen syy voi olla huumausaineiden saaminen vankilaan eikä tapaajilla ole välttämättä suhdetta lainkaan. (Holopainen, 2021, 17).

Huumausaineiden salakuljettaminen vankilaan tapahtuu pääosin kehon sisällä, esimerkiksi edellä mainittujen valvomattomien perhetapaamisten yhteydessä, myös poistumislupia sekä sairaalakäyntejä hyödynnetään. Turun hovioikeuden tuomiosta (21/106505) ilmenee myös, että yhtenä tapana salakuljettaa huumausaineita ovat käynnit, jotka suuntautuvat vankilan ulkopuolelle. Huumausaineita on piilotettu vankilan ulkopuolisen henkilön toimesta hammasklinikan WC-tiloihin, josta vanki on saanut ne haltuunsa ja kuljettanut ne vankilaan kehon sisään kätkeettynä (Paasonen, 2021, 66). Entinen vanki (H3, 2024) kertoi haastattelussa, että myös rakennustyömiehiä ja Droneja käytetään huumausaineiden saamiseksi vankilan alueelle.

Huumausainerikollisuus on pääasiallinen tulonlähde järjestäytyneille rikollisryhmittymille, ja vankilaympäristössä huumausaineilla onkin merkittävästi parempi kate, mitä vankilan ulkopuolella. Huumausainekauppaa vaikeuttamalla ja estämällä, edellytykset taloudellisen hyödyn hankkimiselle hankaloituvat merkittävästi. (Holopainen, 2021, 20).

Vankiloihin huumausaineiden kulkeutumista tulisi pyrkiä estämään kaikin mahdollisin tavoin. Painopiste tarkastustoiminnassa tulisi olla vankilan ulkokehällä, jonka myös toimivalta mahdollistaisi. Tarkastustoiminnan toteuttamisessa tulisi hyödyntää enemmän koiratoimintaa ja toiminnan tulisi olla tietojohdoista, eli tiedonhankinnan tulisi olla tehokasta ja tiedonhankinnalla saatu tieto tulisi analysoida. Ratkaisevassa roolissa asiassa on riittävät resurssit. Vankilan henkilöstölle suoritetussa kyselytutkimuksessa tulosten perusteella kuitenkin voitiin todeta, että tarkastustoiminnassa ja erityisesti niiden säännöllisyydessä ja määrässä olisi kehittämisen varaa. (Edilex.fi).

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisessa arvioinnissa esitettiin useita kehittämissuosituksia päihdeettömyyden ja tarkastustoiminnan valvontaan. Yksi kehittämissuosituksista oli, että vankiloiden tarkastustoimintaa ja päihdetestausta tulisi lisätä, sekä asettaa tavoitteet sen toteuttamiselle, jotka olisivat osa yksiköiden tulosohjausta. (Edilex.fi).

Rikosseuraamuslaitoksen nettisivuilla mainitaan, ettei kaikkia vankilaan tulevia voida perusteellisesti tarkastaa, sillä tarkastustoimenpiteet puuttuvat vankien ja muiden tarkastettavien henkilöiden perustuslailla suojattuihin oikeuksiin. Vankilassa vankien päihdeettömyyttä voidaan kuitenkin valvoa virtsa-, veri- ja sylkitestien ja puhalluskokeiden avulla. Vanki voidaan velvoittaa testatakseen silloin, jos on syytä epäillä, että vanki on päihtynyt. Haastateltava (H5, 2024) kertoi, että Rise ei voi suorittaa enää satunnaisesti päihdetestausta vangeille. Päihtymyksestä tulee olla aina päihtymysepäily, jotta testaus voidaan suorittaa. Nykyisin vangit eivät suostu antamaan vapaaehtoisesti päihdetestaukseen tarvittavaa virtsanäytettä vedoten siihen, että vangit eivät ole sitoutunut päihdeettömyyteen.

Esimerkiksi Riihimäessä huumekauppa on täysin UB:n hallussa, jos jäät kiinni et tuot sinne huumeita, järjestät tai myyt siellä, se on taas turpakeikka ja se on niinku, he hallitse sitä (H1, 2023)

JR-vankien pyörittämä huumausainerikollisuus ja siihen liittyvä väkivaltainen velanperintä nousi esille kaikissa tutkimuksen haastatteluissa. Rikoskomisario Luonnehti haastattelussa huumausainekauppaa vankilan suurimmaksi turvallisuusriskiksi. Kaikissa haastatteluissa käsiteltiin vankilassa tapahtuvaa huumausainerikollisuutta, siitä seuraavia lieveilmiöitä sekä tapoja, joilla huumausainekauppaa toteutetaan.

Entisen JR-vangin mukaan muita vankeja ei välttämättä painosteta huumausaineiden salakuljettamiseen, vaan heille saatetaan maksaa suuriakin summia huumausaineiden salakuljettamisesta vankilaan. Mikäli huumausaineita salakuljettanut vanki on jäänyt kiinni, niin silloin vanki on kertonut toimineensa painostettuna tai uhkailtuna, vaikka hänelle olisi maksettu tästä. (H2, 2024).

Suurin turvallisuusriski on vankiloiden huumausainekauppa. Siitä syntyy velkasuhteita, mainitseminen painostuksia. Niitä velkasuhteita ei ratkota niin kuin normaaleja velkasuhteita. Siellä käytetään raakaa väkivaltaa. (H4, 2024).

Vankilavelka on sellainen aika karu juttu. Muistan omalta uraltani useamman tapauksen, että vanki on vasta tullut taloon ja on sijoitettu johonkin selliin. Se tulee kohta silmät mustana ja sanoo, että pitää päästä pois. Jututat sitä ja se kertoo, et on velkoja. Missä helvetissä sä oot ehtinyt velkaantua et sä oot ollut kaks tuntia täällä? Ne sanoo et sillä jätkällä, joka lähti tästä sellistä siviiliin, sillä oli velkoja. Ja nyt ne siirty mulle. (H5, 2024).

Sit se, että ammattirikollisena siviilissä niin se mitä vankilassa, vaikka myisit kaikki Suomen vankilan huumeet, niin se on semmosta vitun nappikauppaa. Ei niillä vangeilla ole mitään rahaa, niin sulla on niitä kahvipaketteja sitten se selli täynnä. (H2, 2024)

4.5 Järjestäytyneen rikollisuuden vaikutus muihin vankeihin

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat vangit pyrkivät ohjaamaan vankilan muiden vankien toimintoja taustalta käsin – JR-vangit voivat jopa päättää voiko toinen vanki mennä psykologin vastaanotolle (Iltalehti.fi).

Hierarkia on sellainen, että kaikkein korkeimmalla vankilan sisäisessä hierarkiassa on jengiläiset ja sitten, sit on jotkut henkirikos äijät, jotkut huumekauppiat ei kaikki ja sit siitä alaspäin on sitten petosmiehet, varkaat, tällaiset ja sitten tietenkin on nää vasikat ja seksimiehet on siel ihan alimpana. (H1, 2023).

Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvalla vangilla on halutessaan mahdollisuus vaikuttaa koko vankilan ja osaston toimintaan, sekä siihen missä toiminnoissa muut vangit työskentelevät. Vankeusrangaistus on tarkoitus "lusia" rauhassa pois, mutta koska muilla vangeilla on ollut tiedossa haastateltavan asema, niin on se vaikuttanut automaattisesti muiden vankien käytökseen. (H2, 2024).

Aikaisemmin käsitellyn huumausainekaupan ja siitä seuraavien lieveilmiöiden lisäksi, muihin vankeihin kohdistuu myös rikollisiin tekoihin pakottamista. Entisen vangin haastatteluissa tuli ilmi muun muassa, että mikäli vanki on vaihtanut osastoa sen jälkeen, kun velkasuhde järjestäytyneeseen ri-

kollisryhmään on syntynyt, löytyy asian hoitamiseksi aina välikäsiä (H3, 2024). Sen sijaan ei selvinnyt, onko toisella osastolla velanperintää jatkanut järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluva vanki, vaikutuspiiriin kuuluva vanki vai joku muu.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat vangit eivät välttämättä painosta ainoastaan muita vankeja kuljettamaan huumausaineita vankilaan, vaan vangit painostavat ja uhkailevat muiden vankien läheisiä. Tällä tavoin JR-vangit pystyvät ylläpitämään pelon ilmapiiriä vankiloissa. Näkyvä vaikutus vankiloissa järjestäytyneen rikollisuuden voimistumisesta on se, että muiden vankien pelkotilat ovat lisääntyneet. Tällaisista vangeista käytetään termiä pelkääjävanki ja tällaisella vangilla tarkoitetaan vankia, joka omasta pyynnöstään haluaa asua erillään muista vangeista. Pelkääjävangit vetoavat omaan turvallisuuteensa. Pelkotilojen vuoksi vangit eivät välttämättä halua osallistua toimintaan, jota järjestetään vankilassa. He eivät välttämättä tapaa tai pidä yhteyttä läheisiinsä, sillä perheta- paamisen tai poistumisluvan saaneita vankeja voidaan painostaa huumeiden kuljettamiseen. (Ruckenstein ym., 2005, 54–56; Junninen, 2008, 78; Kurenmaa, 2006, 1029–1030).

4.6 Jengitunnukset- ja vaatetus vankilassa

Tässä kappaleessa käsitellään ainoastaan suljetun vankilan sisäpuolella käytettävää vaatetusta ja tunnuksia. Tämä luku jättää ulkopuolelleen avolaitoksen säätelämästä vaatetusta vangeille.

Vankeuslain 7 luvun 2§:n mukaan suljetussa vankilassa olevat vangit voivat käyttää omia vaatteitaan. Omien vaatteiden käyttöön vankilassa tai sen osastolla voidaan puuttua rajoittavasti vankilan turvallisuuden, järjestyksen tai valvonnan vaatimasta syystä. Omien vaatteiden haltuun saaminen edellyttää sen, että vaatteiden tulee olla hyvässä kunnossa sekä sen, että vaate voidaan tarkastaa luotettavasti. Vankiloissa jengitunnusten käyttäminen on kielletty perustuen vankilaturvallisuuden sekä järjestyksen ylläpitoon. Vankilat voivat kieltää myös vankila-alueella liikkuvilta henkilöiltä jengitunnusten, kuten jengiliivien käytön. (Holopainen, 2021, 22).

Hallituksen esityksessä on mainittu rikollisten ryhmien ja järjestöjen, kuten moottoripyöräjengien, tunnusvaatetusten käyttö. Tällaisten tunnusvaatetusten käyttämisen on arvioitu aiheuttavan konflikteja ja muut vangit voivat kokea tällaisen vaatetuksen uhkaavana. (HE 263/2004 vp, 159).

Apulaisoikeusasiamies P. Pölösen ratkaisussa (EAOK/445/2021) todettiin, että vankiloissa järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat vangit kiertävät tunnuksien käyttökieltoa käyttämällä omia vaatteissaan tiettyjä jengivärejä. Jengivangit kieltävät muilta vangeilta tiettyjen väristen vaatteiden käytön. Muiden vankien rikkoessa kieltoa, se aiheuttaa väkivallan uhan muille vangeille.

Vangit istuivat askarteluhuoneessa punoen punamustia helminauhoja jengijohtajalle, joka istui jalat pöydällä. Hän oli tuumannut ohjaajalle, etteivät askarteluhommat kiinnostaneet koulussakaan. Tuollaisella toiminnalla ei ole merkitystä rikoksettomaan elämään tukemisessa, he tekivät jengitunnuksia Risen laskuun. Päihdeongelmaisiin ja vaimonsa tai ryppykaverinsa hakanneisiin tällaiset aktiviteetit toimivat paljon paremmin. (Yle.fi, luettu 24.2.2024)

Ominaisia tunnuksia järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvalla henkilölle ovat tatuoinnit, lähes jokaisella rikollisryhmään jäsenellä on tatuointi tai tatuointeja. Tatuointien ollessa osa henkilön kehoa, ne eroavat oleellisesti muista tunnuksista. Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on hyväksytty, että muunlaisten jengitunnusten hallussapito vankilassa on kielletty sekä asia on ilmaistu sittemmin myös vankeuslain (767/2005, VL) esitöissä. (Paasonen ym., 2022).

4.7 Rekrytointi vankiloissa

Viimeisen vuoden aikana mediassa on noussut esiin Suomen vankiloissa järjestäytyneiden rikollisryhmien aiheuttamat ongelmat. Suomen vankiloissa JR-ryhmien vaikutukset ovat moninaisia. Vankila tarjoaa JR-rikolliselle paikan verkostoitumiselle ja uusien jäsenien rekrytoimiselle. Muista vangeista osa voi haluta pyrkiä vapaaehtoisesti jengin toimintaan mukaan, mutta muitakin vankeja, pyritään käyttämään hyväksi omien tarkoitusprien saavuttamiseksi, vaikka vanki ei varsinaisesti haluaisi osaksi toimintaa. (Ruckenstein ym., 2005, 54–56; Junninen, 2008, 78; Kurenmaa, 2006, 1029–1030). Näitä jengiin pyrkivillä teetätetään erinäisiä tehtäviä, joihin kuuluu muun muassa väkivalta ja muiden vankien sekä henkilökunnan painostaminen (Holopainen, 2021, 23).

Sieltähän usein löytyy joku häntä, joka halua sit pyörii siinä porukassa. Aika nopeesti se näkyy siinä, et se alkaa kantaa niitten kanttiiniostoksia ja tekee niitten työtehtäviä ja muuta. (H5, 2024).

Jari-Pekka Holopaisen selvityksestä (2021) *Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin* ilmenee, että Risen henkilökunta huomaa usein JR-ryhmään värväyksen esimerkiksi vangin käyttäytymisen muututtua sekä tämän yhteyksissä. Samaisessa selvityksessä on nostettu esiin, että nuoret vangit ovat usein rekrytoinnin kohteena. Nuoren polven rikolliset tuntevat vetoa jengirikollisten kulttuuriin, tukeen ja yhteisöllisyyteen sekä on katsottu, että jengijäsenyys tuo eri tavoin arvostusta rikollisessa maailmassa. JR-ryhmien jäsenet, jotka edustavat näitä ryhmiä, suorittavat vankilassa tarkkailua potentiaalisten vankien suhteen ja tarpeen tullen selvittävät näiden taustoja. JR-vankien yksi olennaisimmista tehtävistä vankilassa on rekrytoida uusia jäsenkandidaatteja nuorista vangeista.

JR- vankeja pelätään ja vältellään, kiristäminen, painostus, väkivalta ja väkivallan uhka ovat jatkuvasti läsnä. Toisaalta JR-vankeja myös mielistellään ja tehdään asioita heidän puolestansa, koska pyrkyrit haluavat osaksi jr-toimintaa. JR-vankien puolesta tai heidän painostuksen vuoksi tehdään melkein mitä tahansa, mitä he käskevät tekemään. (H6, 2024).

Haastattelussa entinen JR-vanki kertoi, että rekrytointi vankilassa on haastavaa. Vankilassa ihmiset saattavat olla huomattavasti paremmassa kunnossa ja skarpimpia kuin ulkomaailmassa, jonka vuoksi rekrytointi vankilassa ei välttämättä ole kannattavaa. Haastateltava kuvaili, että värväämistä ja verkostoitumista kyllä tapahtuu. (H2, 2024).

4.8 Vankien luottamussuhteet ja vaikutus henkilökuntaan

Yhteiskuntia sekä yhteisöjä koossapitävä pääoman muoto on luottamus. Suljetuissa yhteisöissä luottamuksen merkitys korostuu merkittävällä tavalla. Avainasemassa vankilan sisäisen toimivuuden kannalta on vankien keskeinen luottamus. Luottamus voi perustua väkivaltaan ja vastavuoroisuuden normeihin ja tämä vaikuttaa siihen, että vankiyhteisön jäsenet tietävät, että yhteisön sisäisen luottamuksen pettämisestä seuraa vakava rangaistus. Nämä rangaistukset toimeenpanevat toiset vangit. Tavanomaisesti rangaistuksen vankiyhteisössä saa, jos vankiyhteisön sisäisiä asioita ”vasikoidaan” vankilan henkilökunnalle. (Kouvo ym., 2021, 127–128). Eräässä haastattelussa nousi ilmi, että tietyissä vankiloissa ”vasikan” leiman saa jo pelkästään siitä, jos juttelee vankilan henkilökunnan kanssa.

Nehän on usein aika mallivankeja noin niinku pintapuolisesti, et kerhon säännöt kieltää, et henkilökunnan kanssa ei saa aiheutua ongelmia. Ei saa soittaa suuta, pitää käyttäytyä hyvin. -- Et sit siellä pinnan alla on tosi paljon velanperintää, huumausainekauppaa ja kiristystä ja kaikkea mahdollista. (H5, 2024).

Jari-Pekka Holopaisen selvityksestä *Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin* käy ilmi, että kunnioitus viranomaisia kohtaan on vähentynyt. Viranomaiset ovat koettu toimintaa rajoittavina ja haittaavina tekijöinä ja tästä syystä johtuen, vangit pyrkivät vaikuttamaan heidän toimintaansa erilaisia keinoja hyödyntäen. Selvityksessä korostetaan tällaisen toiminnan korostuvan järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa.

Esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisryhmiin kuuluvien toiminnanmalleja ovat kantelut, kiristäminen, painostaminen ja väkivallalla uhkaaminen. Pahimmillaan nämä toiminnat vaikuttavat henkilökuntaan negatiivisesti aiheuttaen pelkoa ja epävarmuutta, jotka taas vaikuttavat henkilökunnan päätöksentekoon ja toimintaan järjestäytyneen rikollisuuden tavoittelemalla tavalla. Haastatteluissa

(H5, H6) kerrottiin, että mikäli vangit kokevat saaneensa huonoa kohtelua vankilassa henkilökunnan toimesta, kanteluita tehdään ihmisoikeusjärjestöihin ja eduskunnan oikeusasiamiehelle. Haastatteluissa painotettiin, että erityisesti JR-angit tekevät näitä kanteluita.

Toiset kantelee ja toiset sitten ikäänku niillä on semmoinen mentaliteetti ettei ne asioista valita että ne vaan lusii. – (H5, 2024).

Viime vuosina on ollut uutisointia henkilökuntaan kohdistuneesta uhkailusta. On katsottu, että uhkaukset eivät välttämättä toteudu, sillä vangit tietävät niiden aiheuttavan hallinnollisia seuraamuksia ja viime kädessä vankilan henkilöstö asettaa rajat ja rakenteet. (Saari, 2021, 149). Väkivaltaista käyttäytymistä henkilökuntaa kohtaan voi lisätä esimerkiksi henkilökunnan antamat rangaistukset, kurinpito sekä henkilökunnan käyttämät epäjohtonmukaiset tai epäselvät säännöt (Paasonen ym., 2023, 9).

Mut se on se iso turvallisuusriski se, et kun noi JR-jätkät tietää et ne ei pääse mihinkään nii ihan sama se on se vartija sinne hakkaa kun vittuilee—(H2, 2024)

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin lukeutuvat vangit pyrkivät vaikuttamaan muiden vankien lisäksi myös henkilökuntaan niin sanotusti maalittamalla heikompia tai sellaisia henkilökunnan jäseniä, jotka ovat vaikutusvaltaisessa asemassa. Tällainen järjestäytyneen rikollisuuden toiminta lisää vankilan henkilökunnan turvattomuuden tunnetta. (Blomberg, 2020, 38–39). Väkivallan uhkaa kohdistetaan henkilökuntaan vankiloiden sisällä sekä niiden ulkopuolella.

On se vähän synkkää joutua vaihtelee duuniin kulkemisreittejä ja mennä eri rapusta ulos, ku missä asut. (H5, 2024).

Tutkimuksen haastattelussa entinen vanki kertoi, että vaikuttamisen ja painostamisen keinoina on käytetty esimerkiksi puheita, jotka ovat monitulkintaisia. Haastateltava mainitsi kuitenkin, ettei osaa kertoa, kuinka hyvin näissä on yleensä onnistuttu. Henkilökunnan koulutuksen koettiin vähentävän vaikuttamista, haastateltavat kokivat henkilökunnan koulutuksen ja virkaiän olevan yhteydessä tämän käytökseen vankeja kohtaan.

Holopaisen tekemässä selvityksessä *Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin* kerrotaan uhkailun ja pelolla vaikuttamisen rinnalle tulleen myös erilaiset vaikuttamiskeinot, joista selvityksessä mainitaan yhtenä keinoa omien henkilöiden soluttaminen viranomaistoimintoihin. Tätä nopeampi keino on viranomaisen puhuttaminen taitavasti, jotta tämä saadaan toimimaan halutulla tavalla. Myös entisen vangin haastattelussa nousi esille, että esimerkiksi puolisoien kaveripiiristä pyritään värväämään työntekijöitä viranomaistoimintoihin (H3, 2024).

Henkilökunnan taloudellinen tai perhetilanne saattaa olla vankien tiedossa, joka vaikuttaa siihen keneen vangit kohdistavat vaikutusyrityksiä – jos vangeilla on tiedossa esimerkiksi vartijan heikko taloudellinen tilanne, tarjoudutaan vartijalle maksamaan rahallista korvausta esimerkiksi matkapuhelimien kuljettamisesta vankilaan (H1, 2023, H3, 2024).

Juho Saaren teoksessa *Suomalainen vanki, arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa (2021)* on todettu, että vankilassa vangeilla ei ole erityistä kannustinta kertoa kohtaamastaan väkivallasta henkilökunnalle. Syynä tälle on se, että väkivallasta kertomisella voi olla suuria vaikutuksia kertojalle itselleen, sillä henkilökunta ei pysty aukottomasti estää vankien välisiä kostotoimenpiteitä. Huomattava turvallisuusriski vangille ovat toiset vangit. (Saari, 2021, 149–153).

Muistan, kun meidän sossut oli välillä tosi innoissaan, kun meillä on ollut iso kasa hatuja. Nää oli innoissaan, et tosi kiva, et nää on tosi perheorientoituneita. Ei kukaan muu ku Bandidosin jäsenet oo hakenut tähän isä-lapsi -ryhmään. Ne on varmaan ilmoittanut et kuka tahansa muu hakee, niin tökätään puukko kylkeen. (H5, 2024).

4.9 Ryhmittymät vankiloissa

Kuten aikaisemmin tässä tutkimuksessa on todettu, järjestäytyneitä rikollisryhmiä on arvioitu Suomessa olevan noin 90–100 joihin kuuluu arviolta 1000 henkeä, katujengeiksi tai vastaaviksi rikollisverkostoiksi poliisin tunnistamia ryhmiä on 10 ja näihin ryhmiin on yhdistetty noin 260 henkeä. Vankiloissa vaikuttavat samat rikollisryhmittymät kuin vankilan ulkopuolella, kuten Hells Angels MC (HAMC), Bandidos MC (BMC), Cannonball MC (CMC), Bats ja erityisesti United Brotherhood (UB) kannattajaryhmineen. (Holopainen, 2021, 14–15). Tämän osion alaotsikoissa käsitellään tutkimuksen teon yhteydessä eniten esille tulleet ryhmittymät, joiden toiminta on vaikuttanut vankilaturvallisuuden tai näiden on arvioitu tulevaisuudessa vaikuttavan.

Ulkomaalaistaustaisista ryhmittymistä ensimmäiset havainnot on tehty Vantaan vankilassa, Suomessa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole organisoituneita vankilajengejä, sillä niillä ei ole toimintatilaa edellä mainituilta rikollisryhmittymiltä. Nämä ryhmät eivät välttämättä käytä ulospäin näyttäytyviä tunnuksia. JR-rikollisuuden tavoin, myös nämä ryhmät keskittyvät harjoittamaan huumausainekauppaa ja ryhmien toiminta on entistä väkivaltaisempaa ja siten ne muodostavat uusia haasteita ja uhan tulevaisuudessa. Ruotsissa ja Tanskassa tätä ilmiötä on selkeästi havaittu. (Holopainen, 2021, 14–15).

*—Ne jotka oikeesti päättää, nii ne on entiset UB, Enkelit ja Bandiitit—
- H3, 2024*

4.9.1 Katujengit

Poliisi on määritellyt katujengit siten, että kyseessä on pysyväisluonteinen ryhmä, joka muodostuu useasta henkilöstä. Tällaiseen ryhmään kuuluvat henkilöt harjoittavat toistuvasti rikollista toimintaa ja tällaisella toiminnalla on vaikutuksia erityisesti yleisten paikkojen turvallisuuteen ja järjestykseen. Katujengeihin liittyvät piirteet ovat nuori ikärakenne, verkostomaisuus, huumausaine- ja väkivaltarikollisuus. Jengien maineen rakentamiseen vaikuttavat populaarikulttuuri ja sosiaalinen media sekä jengeillä on yhteys tiettyyn kaupunginosaan. (Poliisi.fi).

Rikoslaissa ei ole erikseen määritelty katujengejä. Henkilön jäsenyyttä katujengissä on kuitenkin käytetty eräissä tuomioistuinten ratkaisuisa tuomioiden koventamisperusteena. Tyypillisesti katujengeihin kuuluvat jäsenet ovat täysi-ikäisiä tai täysi-ikäisyyden kynnyksellä. (Poliisi.fi). On tärkeää muistaa, että katujengit eroavat järjestäytyneestä rikollisuudesta.

Gangs and Organized Crime (2019) -kirjassa on pyritty määrittelemään järjestäytyneen rikollisuuden ja jengi -käsitteen välisiä eroavaisuuksia. Jengi-käsite eroaa järjestäytyneestä rikollisuudesta erityisesti jengin jäsenten väkivaltaisen toiminnan rutiininomaisuudessa. Jengitoimintaan liittyy usein myös sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja tiettyjen alueiden fyysinen hallinta, kun taas järjestäytyneen rikollisuuden keskiössä on usein rahallisen hyödyn tavoittelu. Vaikka väkivalta on osa molempia, se korostuu usein enemmän jengitoiminnassa. (Etter ym., 2019, 17–18).

Toisaalta niitten organisaatio on löyhempi eikä läheskään niin hierakkinen. Mut sit siellä syvemmällä, se on niin syvällä ne kytkökset, ne on sukulaissuhteissa, kaverisuhteissa ja kulttuurissa. (H5, 2024).

Vankipopulaatiossa on tapahtunut viime vuoden aikana muutoksia myös sen osalta, että perinteisempien liivijengien ja järjestöjen kuten Cannonball ja United Brotherhoodin lisäksi katujengeihin kuuluvat vangit ovat lisääntyneet. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan tämä on aiheuttanut haasteita erityisesti vankiloissa, joissa tuomiota on suorittamassa katujengiläisiä ja JR-vankeja, sillä tilanne edellä mainittujen ryhmittymien välillä on kiristynyt voimakkaasti. (Pálmen, 2018).

Katujengiläisten ja JR-vankien väliset jännitteet ja tulevaisuuden haasteet näiden ryhmittymien osalta nousivat esille myös tutkimuksen haastatteluissa. Helsingin Sanomien uutisessa *Katujengit aiheuttaneet uusia ongelmia vankiloissa: Turvallisuuden kannalta ”äärimmäisen haastavaa”* on kerrottu, että poliisin mukaan monella katujengiin kuuluvalla henkilöllä on joko ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajatausta. Uutisessa kerrottiin poliisin olevan sitä mieltä, että katujengeissä on kyse eri ilmiöstä kuin alaikäisten nuorten tekemissä ryöstörikoksissa ja toisiinsa kohdistamassa väkivallassa. Poliisin on kerrottu olevan huolissaan, että nämä eri ilmiöt voivat toimia mahdollistavana

tekijänä sille, että rikoksia tekevät alaikäiset voivat päätyä katujengeihin jossain vaiheessa. (Reinboth, 2019).

Siellä kiehuu nyt aika isosti. Katujengit on nyt valtaamassa alaa perinteisiltä liivijengeiltä. Tuntuu ettei noihin jengeihin oo oikein enää imuakaan. (H5, 2024).

Perinteiset suomalaiset jengit ovat saaneet vankiloihin haastajia uusista katujengeistä sekä ulkomaalaisista jengeistä. Heidän toimintatapa on perinteisiin jengeihin verrattuna todella viranomaisvastaista ja väkivaltaista painostamista. Perinteiset jengit ja uudet jengit ovatkin vastakkain vankiloiden herruudesta ja yhteydenottoja on jo ollutkin. Uusia katujengiläisiä onkin pyritty sijoittamaan mahdollisuuksien mukaan ympäri Suomea, jotta vankiloiden turvallisuus säilyisi. (H6, 2024).

Entisen JR-vangin näkemys katujengien tilanteesta vankilassa oli, ettei niiden toiminta ole mitenkään erityiset organisoitua vaan haastateltava arveli, että toiminnasta on tehty suuremman näköistä rahoituksen saamiseksi. (H2, 2024).

Ihmisen perustarve on kuulua johonkin ryhmään ja halu tulla kunnioitetuksi on yksi olennainen osa tätä perustarvetta. Haavoittuvassa asemassa olevat nuoret saattavat hakeutua jengeihin täyttääkseen nämä tarpeet, jos muut keinot epäonnistuvat. Jengit käyttävät sosiaalista mediaa esitelläkseen toimintaansa ja korostaakseen yhteenkuuluvuutta houkutellessaan riskiryhmässä olevia nuoria. Riskiryhmän nuorten ja jengien välillä tapahtuva vuorovaikutus voi alkaa pienestä, kuten sosiaalisessa mediassa tehty kommentointi ja siellä saadut tykkäykset. Vähitellen nämä tekijät voivat edetä tapaamisiin tai jengien järjestämiin tapahtumiin osallistumisella. Nämä voivat altistaa riskiryhmän nuoria entistä enemmän antisosiaalisia piirteitä omaaville vertaisilleen, lisäten riskiä jengiläisyyteen liittymiselle. Sosiaalisen median avulla jengit voivat laajentaa vaikutuspiiriään ja houkutella tehokkaammin uusia jäseniä liittymään osaksi katujengiä. (Cannon ym., 2015, 9).

4.9.2 United Brotherhood vankilassa

United Brotherhoodin rooli vankeusaikaisessa järjestäytyneessä rikollisuudessa onkin nostettu esille useissa tutkimuksissa, artikkeleissa sekä tätä tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa. Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Sami Peltovuoma on arvioinut United Brotherhoodin vaikutuksen olevan jopa vakavin uhka Suomen vankiloissa (Iltalehti.fi).

Yhtenä merkittävimpänä syynä vankila-aikaisen rikollisuuden kasvuun oli UB:n strategia maksimoida vankeusajan hyödyt ja sen tulot. Selvityksen mukaan, muut jengit eivät ole pyrkineet hyödyntämään yhtä systemaattisesti ja voimakkaasti rikollista toimintaa kuin UB. Lisäksi UB on onnistunut luomaan vankilan sisällä pelon ilmapiirin. (Holopainen, 2021, 24–25).

United Brotherhoodin rikollisorganisaatioon kuuluu myös alaorganisaatio Bad union (BU). United Brotherhoodin asema rikollispiireissä näkyy myös vankiloissa. Vuonna 2021 suurin osa sen jäsenistä on ollut suorittamassa vankeustuomiota, jonka vuoksi UB:n vaikutus on nähtävissä myös vankiloissa. Riihimäen vankilassa tilanne UB:n kanssa on ollut huolestuttava, sillä sen kerrotaan pyrkineen määrätietoisesti hallitsemaan muita vankeja ja vaikuttamaan henkilökunnan toimintaan. (Holopainen, 2021, 24–25).

5 VANKEUSAIKAISEN JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN TORJUNTA JA VIRANOMAISYHTEISTYÖ

Kuten tutkimuksessa on jo aikaisemmin todettu, järjestäytyneen rikollisuuden torjunta vaatii monipuolisia keinoja. Keskeisiä asioita järjestäytyneen rikollisuudentorjunnassa on eri toimijoiden ja viranomaisten tiedonvaihto ja yhteistyö sekä viranomaisten tehokas tiedonhankinta. Nämä samat asiat ovat tärkeässä roolissa myös vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Turvallisuuslinjausten mukaisesti Rikosseuraamuslaitos tekee viranomaisyhteistyötä eri toimijoiden kanssa monipuolisesti, kuten poliisin, syyttäjän, tuomioistuimen ja sosiaalitoimen. Turvallisuuslinjausten mukaan kaikissa yksiköissä on laadittava yhtenäiset toimintatapaohjeet eri sidosryhmien kanssa toteutettavalla yhteistyöllä. Viranomaisyhteistyön tulee olla säännöllistä ja järjestelmällistä. Toimiva tiedonvaihto on olennainen osa toimivaa viranomaisyhteistyötä. (Paasonen, 2021, 103)

Rikosseuraamuslaitoksen ja PTR-viranomaisen (Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos) välinen yhteistyö on vuoden 2017 alun jälkeen perustunut virka-apuun. Ennen Poliisilain (872/2011) uudistamista Rikosseuraamuslaitoksen virkamies oli mahdollista sijoittaa PTR-rikostiedusteluysikköön, antamalla virkamiehelle erityiset poliisivaltuudet. Laki uudistuksen myötä tämä ei kuitenkaan enää ole ollut mahdollista. Laki uudistuksen vuoksi ja koska Rikosseuraamuslaitos on keskeinen yhteistyökumppani PTR-viranomaiselle, lisättiin PTR-lakiin uusi 6 a § joka mahdollistaa Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen osallistumisen PTR-rikostiedusteluysikön toimintaan, mikäli se on tarpeen vankeusaikaisten rikosten estämiseksi tai laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi. (Vainio ym., 2022, 13–14).

Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilörekisterien pitämisestä sekä muusta henkilötietojen käsittelystä säädetään Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetussa laissa (1301/2021). Laissa säädetään tietojen käsittelyn lisäksi tiedon luovuttamisesta muille viranomaisille.

Turvallisuustietoa pidetään ratkaisevana asiana vankeusaikaisen rikollisuuden estämisessä ja laitosturvallisuuden ylläpitämisessä. Turvallisuustiedonhallinnalla Rikosseuraamuslaitoksessa on keskeinen rooli vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden torjunnassa, sillä tiedon hankkimiseen järjestäytyneestä rikollisuudesta on hyvät mahdollisuudet Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväkentän vuoksi. (Paasonen, 2021, 98)

Turvallisuustietorekisteristä ja sen tietojen luovuttamisesta säädetään Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetussa laissa (1301/2021) seuraavaa;

11 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri sisältää vankeusrangaistuksen aikaisten rikosten estämiseen tai laitosturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tietoja vangeista ja tutkintavangeista, joiden voidaan perustellusti epäillä syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta--

30 §

Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäynnösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille, pääesikunnalle, Tullille ja Rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin tietoja, jotka ovat välttämättömiä turvallisuustietorekisterin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava, kuinka luotettava tieto on.

Tietojen luovuttamisesta päättää rekisterinpitäjä tai sen määräämä Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.

Turvallisuustietoa pidetään ratkaisevana asiana vankeusaikaisen rikollisuuden estämisessä ja laitosturvallisuuden ylläpitämisessä. Turvallisuustiedonhallinnalla Rikosseuraamuslaitoksessa on keskeinen rooli vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden torjunnassa, sillä tiedon hankkimiseen järjestäytyneestä rikollisuudesta on hyvät mahdollisuudet Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväkentän vuoksi.

2019 julkaistussa Oikeusministeriön julkaisussa Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin yhteistyö esitettiin säädettäväksi, että turvallisuustietorekisterin tietoja voitaisiin antaa PTR-viranomaisille myös teknisen käyttöyhteyden kautta tai muutoin sähköisesti.

Eriävän mielipiteen Oikeusministeriön julkaisussa teknisen käyttöyhteyden luomiseen esitti Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Sami Peltovuoma. Peltovuoman mielestä teknistä käyttöyhteyttä ei tule luoda, koska Rikosseuraamuslaitoksen tulee kyetä hallinnoimaan rekisteriään, joka sisältää salassa pidettävää tietoa ja päättämään siinä olevien tietojen hyödyntämisestä itsenäisesti. Peltovuoman mielestä tietojen luovuttamisen tulee perustua välttämättömään tarpeeseen, koska merkittävä osa turvallisuustietorekisterin sisältämistä tiedoista on erittäin arkaluontoista. Peltovuoma kertoi Rikosseuraamuslaitoksen toimittavan yhteistyöviranomaisille tietoa viikoittain ja se toimitetaan analysoidussa muodossa, jotta sen käytettävyys olisi parempi. (Jahkola ym., 2019, 107).

Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi on todennut Helsingin Sanomien 22.9.2019 julkaistussa artikkelissa koskien turvallisuustietorekisteriä, että suoraa käyttöyhteyttä pidetään erittäin tärkeänä. Oikeuskansleri on sen sijaan suhtautunut asiaan epäillen. (Reinbot 2019).

Tutkijat eivät löytäneet tietoa mihin ratkaisuun suoran käyttöliittymän osalta on päädytty, turvallisuustietorekisteristä lainsäädännössä säännellään vain Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteisen tietojen luovuttamisen ja pyynnöstä luovutettavan tiedon osalta.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön sekä rikoskomisarion haastatteluissa esille nousi erityisesti yhteistyön vaihteleva toimivuus. Esille haastatteluissa nostettiin Risen oma-aloitteisen tiedonluovuttamisen haasteet ja epäselvyys, viranomaisten eriävät tulkinnat lainsäädännöstä sekä tiedonsiirron ja yhteisten järjestelmien puutteet. (H4, H5, H6, 2024)

Oikeilla henkilöillä tulisi olla pääsy tietojärjestelmiin ja järjestelmien tulisi olla sellaisia, että ne tukevat järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan. Kun puhutaan järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta koko ketjun tulisi toimia poliisista syyttäjään, tuomioistuimeen sekä rikosseuraamuslaitokseen. (H4, 2024)

Mä luulen että toi tieto kulkee aika hyvin, et siinä ei oo mitään ongelmaa. Mutta muutenhan viranomaisyhteistyö on valitettavasti vähän sellaista et on PTR ja sitten vankilaviranomaiset, ni välillä tuntuu et jokaisella on se oma hiekkalaatikko missä halutaan leikkiä. (H5, 2024).

Lainsäädännölliset haasteet on nostettu esille myös Holopaisen tekemässä Rikosseuraamuslaitoksen teettämässä selvityksessä *Risen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden antamiin haasteisiin*. Tiedonhankinta on epäselvää ja hankalaa, sillä lainsäädännön ja sen tulkinnan myötä vankeiden viestinnän seuranta on työlästä.

Entisten vankien haastatteluissa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntakeinoiksi nostettiin esille taloudelliseen hyötyyn puuttuminen, irtaantumisen tehostaminen ja tietyissä rikoksissa tuomioiden koventaminen kuten esimerkiksi ampuma-aserikoksissa. Yksi haastateltavista nosti esille yleisesti kovemmat tuomiot, mikäli kyseessä on järjestäytynyt rikollisuus.

Vankilan ulkopuolella keinoiksi torjua järjestäytyneitä rikollisuutta toi haastateltava ilmi, että esimerkiksi toisessa Pohjoismaassa käytetään eri viranomaisten yhteistyötä taloudelliseen hyötyyn puuttumisessa. Jos jollain ryhmittymällä on esimerkiksi kokoontuminen, paikalle menee useita viranomaisia ulosottoviranomaista myöten ja paikalle tulevien henkilöiden henkilöllisyys selvitetään. Mikäli henkilöllä olisi esimerkiksi maksamattomia ulosottoja tai veroja, ulosmitataan omaisuutta paikan päällä. (H3, 2024).

Rikoskomisarion haastattelussa henkilökuntaan liittyvään painostukseen ja uhkailuun yhtenä ratkaisuna nähtiin sellaiset hallinnolliset toimet ja tiedoksiantomenetelmät, jotka eivät johtaisi päätösten henkilöitymiseen. Yhtenä keinona painostuksen torjumiseksi tuli esille Ruotsissa jo käytössä olevat henkilökunnan turvallisuustarkastukset, Rikosseuraamuslaitoksen selvityksestä käy ilmi, että Riihimäen vankilassa on menossa pilotti asian suhteen (Holopainen 2021, 25).

Entisten vankien haastatteluissa esille nousi vartijoiden koulutuksen tärkeys ja se, että eniten vaikuttamista ja vaikutusyrityksiä vankiloissa esiintyi kouluttamattomia vartijoita kohtaan, jotka olivat tulleet kesätöihin. Naisvartijoihin vaikuttamisen koettiin olevan myös helpompaa. Järjestäytyneet rikollisryhmät ovat saaneet ja yrittäneet saada vankiloihin vartijoiksi henkilöitä lähipiiristään, joka helpottaa huumeiden sekä matkapuhelimien kuljettamista vankilaan. Edellä mainittu henkilökunnan turvallisuustarkastaminen sekä kielto viedä henkilökohtaista matkapuhelinta vankilaan, olisi varmasti tehokas keino vähentää henkilökuntaan kohdistuvaa painostamista.

Työntekijöillä tulisi olla myös ymmärrys siitä, ettei omien tai muiden työntekijöiden asioista puhuta vankien kuullen. Vangit käyttävät kuulemiaan tietoja painostamiseen ja vaikutusyrityksiin, sekä puheiden avulla osaavat poimia joukosta niin kutsutun ”heikon lenkin”. Entinen vanki kertoikin, että sellaisen havaitseminen on helppoa koska rikollisessa maailmassa olet tottunut tarkkailemaan koko ajan mitä ympärillä tapahtuu (H3, 2024).

Aikaisemmin jo mainittu henkilökunnan kouluttautuminen ja ammattitaidon kehittäminen, sekä riittävät resurssit irtaantujien havaitsemiseen nostettiin myös keinona torjua vankeusaikaista järjestäytyneitä rikollisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen resurssi ei ole riittävä haastateltavan mukaan siihen, että mahdolliset oikeat irtaantujat havaittaisiin riittävässä määrin. (H2, 2024).

6 TULOKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli pyrkiä selvittämään teemahaastatteluiden avulla haastateltavien näkemyksiä vankeusaikaisesta järjestäytyneestä rikollisuudesta ja siitä, mitkä tekijät mahdollistavat sen, mitä haasteita sen torjumiseen liittyy sekä miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy Suomen vankiloissa. Huolimatta siitä, että haastateltavat edustivat eri ammattikuntia, haastateltavien vastaukset olivat osittain hyvin yhteneväisiäkin keskenään. Saadut vastaukset erosivat vain tietyiltä osin toisistaan. Tutkijat ovat selvittäneet kirjallisuuden ja haastattelujen avulla vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäisen tutkimuskysymys on, että millaiset tekijät mahdollistavat vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden. Mahdollistaviksi tekijöiksi tutkimuksessa ilmeni vankilan eri toimintojen hyödyntäminen kuten perhetapaamiset ja poistumisluvat, Rikosseuraamus henkilöstön koulutuksen ja kokemuksen puute, vankilan sisällä tapahtuvat työtehtävät, liikkuminen ja ulkoilu. Mahdollistaviksi tekijöiksi Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät mainitsivat edellä mainittujen lisäksi löyhät vankeus- ja tutkintavankeuslait. Tämä tuo vangeille paljon oikeuksia ja mahdollisuuden kanteluihin ja valitukseen. Haastatteluista ilmeni, että JR-vangit kantelevat todella paljon Eduskunnanoikeusasiamiehelle ja ihmisoikeusjärjestöihin, mikäli he kokevat kohtelun vähänkään vääränä. Lisäksi haastattelussa mainittiin, että JR-vangin yhteydenpito ulkomaailmaan on todella helppoa, eikä sitä ole mahdollista kontrolloida juurikaan.

Esimerkiksi asianajajaan yhteydenpitoa ei voi rajoittaa ja asianajajan kanssa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia, haastattelussa kerrottiin, että tarvittaessa viestin vankilan ulkopuolelle saa myös tarvittaessa asianajajan kautta.

Poistumisluvilla käyviä vankeja saatetaan painostaa JR-vankien toimesta tuomaan esimerkiksi huumausaineita vankilaan. Tutkimuksen kirjallisessa aineistossa ja haastatteluissa tuli ilmi, että muita vankeja pakotetaan kyseiseen toimintaan. Entinen vanki kuitenkin haastattelussa mainitsi, ettei kyseessä välttämättä ole pakottaminen vaan usein myös toiselle vangille saatetaan maksaa suuriakin summia huumausaineiden kuljettamisesta vankilaan. Mikäli kyseinen vanki on jäänyt kiinni huumausaineiden kanssa, on hän sitten tuonut ilmi, että on toiminut pakotettuna.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat vangit pyrkivät jatkamaan rikollista toimintaa vankilassa ja vankilasta käsin. Nämä vangit ja näiden vankien vaikutuspiirissä olevat pyrkivät hyödyntämään kaikkia vankilan tarjoamia mahdollisuuksia. Perhetapaamiset mahdollistavat esimerkiksi tiedonvälittämisen ja huumausainekaupan. Entisen vangin haastattelussa tuli ilmi, ettei kaikissa vankiloissa perhetapaamiset saadaksesen tarvitse olla naimissa vaan käytännöt vaihtelevat. Vankeusaikaa saatetaan valmistella kuitenkin esimerkiksi naimisiin menolla perhetapaamisten saamiseksi.

Aiheeseen liittyvistä aikaisemmista tutkimuksista ja tässä tutkimuksessa tehdyistä haastatteluista ilmeni, että JR-vangit ovat vankilan sisäisen arvojärjestyksen huipulla. Tästä johtuen, ryhmään pyrkivä henkilö saattavat alkaa tekemään asioita JR-vankien puolesta, kuten kantamaan kanttiinios-toksia (H5, 2024). Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön haastatteluista ilmeni, että ryhmään pyrki-villä henkilöillä teetätetään niin sanottuja likaisia töitä, kuten pahoinpitelyjä. Usein pyrkyrit ovat val-miita tekemään mitä tahansa päästäkseen osaksi ryhmää. Yksi haastateltava kertoi, että mikäli henkilö kuuluu jengiin tai on johtavassa asemassa, vankila-aika on helppoa. Haastateltava kertoi esimerkiksi, että itse ei tarvitsisi edes siivota selliään, vaan muut vangit tekevät sen jengiläisen puolesta, jos tarve olisi. (H2, 2024). Muun muassa näistä seikoista johtuen, JR-vankien vankeus-aika helpottuu ja ryhmään voidaan rekrytoida vankilan sisälläkin lisää jäseniä.

Toisena tutkimuskysymyksen tutkimuksessa käsiteltiin sitä, millaisilla keinoilla vankeusaikaista jär-jestäytyntä rikollisuutta voidaan torjua. Järjestäytyntä rikollisuus on monisyistä ja organisoitua toi-mintaa, joten sen torjunnan tulee olla monialaista ja yhteistyössä toteutettua niin viranomaisten kuin yksityisensektorin toimijoiden kesken. Tutkimuksen kaikissa haastatteluissa käsiteltiin järjes-täytyntä rikollisuuden torjuntaa ja sen haasteita.

Keskusrikospoliisin rikoskomisario piti yhtenä torjuntaa vaikeuttavana tekijänä sitä, että eri viran-omaiset tulkitsevat lainsäädäntöä eri tavoin ja Rikosseuraamuslaitoksen tietosuoja tuottaa haas-teita. Rikosseuraamuslaitoksen tietosuojajuristien muista viranomaisista eroavien laintulkintojen koettiin vaikeuttavan viranomaisyhteistyötä merkittävästi. Haastateltujen rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden mielestä lakia on tulkittu niin, että se on heikentänyt keinoja valvoa ja ylläpitää vanki-loiden järjestystä ja turvallisuutta. Haastateltavat kokivat myös, etteivät he saa lainsäädännöstä riit-tävästi tukea tarvittaviin toimenpiteisiin. Yhteistyö koettiin toimivan vaihtelevasti.

Tiedonkulku tulisi turvata siten, että oikeilla henkilöillä olisi pääsy tietojärjestelmiin ja järjestelmien tulisi olla sellaisia, että ne tukevat järjestäytyntä rikollisuuden torjuntaa.

Erityisesti JR-vankien vaikutuspiirissä olevan vangit pitäisi pystyä tunnistamaan ja vaikuttamaan heihin siten, ettei heitä työnnetä syvemmälle järjestäytyntä rikollisuuden pariin. Tämä nousi esille myös kahden entisen JR-vangin haastatteluissa. Toinen haastateltava mainitsi, että vankilassa jär-jestäytyntä rikollisuuden pariin liittyminen on huomattavasti helpompaa kuin sieltä irtaantuminen. Toinen korosti, että vankien luokittelu täytyisi hoitaa siten, ettei näitä mahdollisesti vasta vaikutus-piirissä olevia ”ajeta kerhon” pariin sillä, että sinua kohdellaan kuin JR-vankia Rikosseuraamuslai-toksen toimesta. Koettiin, että vankilassa on helpompi olla, kun kuuluu johonkin ryhmään ja vanki saa tukea samaan ryhmään kuuluvista kavereista.

Tutkimuksen haastatteluissa erityisohjaajien toiminnasta annettiin kiitosta ja henkilökohtainen työote koettiin hyväksi. Irtaantujien havaitsemiseen koulutetun henkilökunnan määrä koettiin riittämättömäksi, vaikka tähän oli haastateltavan mukaan ilmeisesti tulossa muutosta, jonka kerrottiin olevan positiivinen suunta. Samassa yhteydessä haastateltava pohti, että JR-vangin kyseessä ollessa asia on kuitenkin monisyinen ja soluttautuminen on myös asia, joka tulee ottaa huomioon irtaantumisessa. Samassa yhteydessä esitettiin myös, että epäluulojen vuoksi havaitsematta jäänyt irtaantuja on myös huono asia.

Kolmas tutkintakysymys käsitteli sitä, miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy vankeusaikana. Tutkimuksesta ilmenee, että huumausainekauppa ja sen harjoittaminen on yleisin rikollisuuden muoto, jota harjoitetaan vankeusajan aikana. Haastatteluista syntyi vaikutelma, että huumausaineet ovat yksi osa vankiloiden arkea. Huumausainekaupan mukana tulee siihen liittyvä velanperintä, joka toteutetaan usein raakaa väkivaltaa käyttäen. Tutkimusaineistoon perehtyessä ja haastatteluista ilmenneistä seikoista voidaan todeta, että huumausaineita kuljetetaan vankilaan kehon sisäisesti, valvomattomien tapaamisen, kuten perhetapaamisen yhteydessä ja poistumislupia hyödyntäen. Rikosseuraamushenkilökunnan ja entisten JR-vankien haastatteluissa nostettiin esille, että myös vankilassa työskenteleviä rakennustyömiehiä hyödynnetään huumausaineiden salakuljetuksessa. Nykypäivänä käytetään myös Droneja, jotta vankilan alueelle – kuten ulkoilupihoilille, voidaan toimittaa huumausaineita.

Tutkimuksessa nousi esiin vankien väkivallan pelko, jonka seurauksena vankiloissa vallitsee niin sanottu vaikenemisen kulttuuri. Jotta vankeusaikaista järjestäytynyttä rikollisuutta voitaisiin ehkäistä ja torjua, olisi tärkeää saada näyttöä vankien kokemasta kiristämisestä ja uhkailusta, jotta poliisi voisi suorittaa asiassa esitutkintaa.

Huumausaineiden kulkeutumisesta vankiloihin tulisi pyrkiä estämään entistä enemmän. Tarkastustoimintaa tulisi keskittää erityisesti vankilan ulkopuolelle, ja tässä toiminnassa olisi hyödyllistä käyttää enemmän koiratoimintaa. Tarkastustoiminnan tulisi olla tietojohdosta, tiedonhankinnan pitäisi olla tehokasta sekä sillä saatu tieto tulisi analysoida. Avainasemassa tässä kaikessa olisi riittävät resurssit. Vankiloiden tarkastustoimintaa ja päihdetestausta tulisi ylipäätään lisätä ja kehittää. Tutkimuksen haastattelussa ilmeni, ettei satunnaista päihdetestausta voi enää suorittaa vaan testaaminen edellyttää päihtymysepäilyä. Vanki voi siis kieltäytyä päihdetestauksesta ja ilmoittaa ettei ole sitoutunut päihtettömyyteen.

Tutkimuksessa on kuitenkin tullut ilmi, että huumausainerikollisuuden torjuntaan panostamalla paransi laitosturvallisuus vankiloissa merkittävästi, sillä useat vankeusaikaisen rikollisuudenlajit linkittyvät jollain tapaa huumausainerikollisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen nettisivuilla on kuitenkin

mainittu, että perusteellinen tarkastustoiminta puuttuu olennaisesti vangin ja muiden tarkastettavien perustuslaillisiin oikeuksiin.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien harjoittamasta huumausainerikollisuudesta seurausta on kuitenkin muiden vankien kiristäminen, uhkailu ja painostaminen, sekä usein myös henkilökuntaan kohdistuva vaikuttaminen. Tutkimuksessa ilmi tulleiden seikkojen perusteella, tutkijoiden mielestä vankien ja henkilöstön perustuslailliset oikeudet tulisi myös turvata riittävillä toimenpiteillä muun muassa huumausainerikollisuuteen ja siitä seurauksena oleviin rikollisuudenlajeihin puuttumalla.

Vankeusrangaistuksen jälkeen siviiliin palaaminen koettiin haastavana silloin, jos vankeusaikana ei ole ollut oikeanlaisia toimintoja riittävästi. Haastateltava kertoi, että vankilassa järjestettävät kurssit saattavat sopia vakavasti päihdeongelmalliselle, jolla on haasteita puuron keitossa mutta eivät sitten palvele ammattirikollista, jotka pitäisi saada irti järjestäytyneestä rikollisuudesta ja sopeutumaan takaisin yhteiskuntaan.

6.1 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vankeusaikainen järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy Suomen vankiloissa ja millaisia keinoja eri viranomaisilla on sen torjuntaan. Tutkijat onnistuivat saamaan aiheeseen monipuolisesti eri näkökulmia haastatteluiden avulla ja kuten lähdeluettelosta ilmenee, tutkimuksessa on käytetty runsaasti eri lähteitä. Tutkimuksen teoreettinen pohja ja tutkimusta varten tehdyt haastattelut sisälsivät paljon yhtäläisyyksiä. Tulee tietysti muistaa, että haastatteluissa ilmi tulleet asiat ovat haastateltavien subjektiivisia näkemyksiä ja omakohtaisia kokemuksia. Lisäksi haastateltavien otanta oli suhteellisen pieni, joten se voi osaltaan vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Tutkijat kokivat haastatteluista saadut tiedot kuitenkin arvokkaiksi ja ne antavat lisäarvoa tutkimukselle. Tämä katsottiin yhdeksi tekijäksi, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Järjestäytynyt rikollisuus on ilmiönä paljon laajempi kuin pelkästään jengiliivit ja moottoripyörät. Tämä vaatii esitutkintaviranomaisilta ja lainkäyttäjiltä laajaa perehtymistä aiheeseen, jotta sitä voi ymmärtää paremmin. Perusta rikosten ehkäisylle piilee rikollisuuden syiden ymmärtämisessä. Lähtökohtaisesti sellaiset teot, jotka rikkovat sääntöjä, joista aiheutuu haittaa yhteiskunnalle sekä sen jäsenille, katsotaan yleensä rikoksiksi. Rikoksen määrittäminen ei aina ole välttämättä niin yksinkertaista — siihen voi vaikuttaa esimerkiksi yhteiskunnan olosuhteet ja ihmisten asenteet ja käsitykset. (Rikoksentorjunta.fi).

Tutkimuksessa vertailtiin kahden Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön, Keskusrikospoliisin ja kolmen entisen järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluneen vangin näkökulmia. Tutkimuksen ede-

tessä, haastatteluissa ja keskusteluissa, joita käytiin liittyen tutkimukseen niin kavereiden kuin kollegojen kanssa, heräsi paljon keskustelua sekä ajatuksia tulevaisuuden näkymistä liittyen vankeus-aikaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja esimerkiksi katujengeihin. Huolta aiheuttaa katujengien kasvava määrä ja miten niiden toimintaa voitaisiin ennaltaehkäistä saatavilla olevilla resursseilla.

Huumausainerikollisuudesta ja siitä seuraavia lieveilmiöitä käsiteltiin myös paljon tutkimuksessa ja sen rooli vankeusaikaisessa järjestäytyneessä rikollisuudessa yllätti. Osittain yllätti myös se, kuinka yleistä on, että vankilaan kulkeutuu huumeita paljon.

Katujengi-ilmiö on varmasti kasvava ilmiö Suomessa ja se tulee todennäköisesti ottamaan enemmän jalansijaa niin katukuvassa kuin vankilassakin. Näin ollen olisi tärkeää panostaa sen vastaiseen toimintaan ja ennaltaehkäistä etenkin nuorten ajautumista rikollisen maailman kierteeseen. Teknologian kehittyessä jatkuvasti, olisi ensiarvoisen tärkeää, että poliisi on siellä, missä rikokset tapahtuvat. Pohdinnan yhteydessä nousi esille ajatus, että niin JR-rikollisuus kuin muukin rikollisuus, hyödyntää varmasti sosiaalisen median alustoja rikosten toteuttamiseen ja siitä syystä johon tuen olisi tärkeää, että Suomen poliisin kyvykkyyttä sosiaalisen median ja sen analysoinnin osalta kehitettäisiin.

Tutkijat päätyivät toteuttamaan opinnäytetyön yhdessä, sillä kiinnostus saman aihepiirin tutkimusaiheesta yhdisti. Erinäisiä aiheita pyöritellessä tultiin siihen lopputulokseen, että järjestäytynyt rikollisuus on ollut eritoten viime aikoina paljon esillä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja uutisoinnissa. Aihe koettiin mielenkiintoiseksi myös siitä syystä, että aiheita ei ollut juuri tutkittu poliisin näkökulmasta. Yhteistyö eri viranomaisten välillä on asia, johon tulisi panostaa. Jokaisen panostattavinaan, jotta yhteistyö toimii nyt ja tulevaisuudessa.

Aihe, jota tässä tutkimuksessa tutkittiin, on laaja ja sen seurauksena tutkimuksessa ei tutkittu vankeusaikaista järjestäytyntä rikollisuutta syvällisemmin kansainvälisestä näkökulmasta. Se olisi voinut lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Vertailua olisi voitu tehdä esimerkiksi muiden maiden ja Suomen välisestä tilanteesta.

Olellaisena asiana voidaan kanssa pitää sitä, että viranomaisten tulee olla valmiita kehittämään toimintaansa, jotta viranomaiset kykenevät vastaamaan paremmin yhteiskunnan jatkuvaan muutokseen. Sosiaalinen media luo omat haasteensa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja se tulisi ottaa huomioon myös tulevaisuudessa. Sosiaalinen media tarjoaa paljon erilaisia alustoja, jossa rikollisuutta voidaan jatkaa ja kehittää.

6.2 Lopuksi

Tähän osioon on kerätty vielä lainauksia ja asioita, jotka tulivat tutkimuksen myötä esille. Tutkijat kokivat, että nämä ansaitsivat myös tulla osaksi tutkimusta, eikä niitä ole saatu suoraan osaksi mitään tiettyä aihepiiriä. Näistä näkökulmista on mahdollista myös jalostaa jatkokehitysehdotuksia tai saada esimerkiksi ideoita jatkotutkimuksia varten. Suorat lainaukset ovat otettu tutkimuksen haastatteluista.

– en tiedä miksei tonne Suomen kerhomaailmaan et, jos joku ei halua olla jengis, eiks se oo kaikkien etu et autetaan se vittuun sieltä – (H2, 2024)

Jos alaikäiset on keskenään ikään kuin auki, eli osastolla, siellä on pakko olla joku henkilökunnasta kokoajan läsnä. Ne on niin sekopäisiä sen väkivallan suhteen et ne on aika pidätteettömiä. Nää täysikäiset vangit ymmärtää vielä sellaisen tavoitteellisen väkivallan käytön, et jollekki pitää antaa joku maksumuistutus nii sit sitä lyödään ja se saa turpaan ja asia jää siihen. Mut näähän on ihan kaheleita. Nehän vielä sellaisen jälkeen kun joku hakattu tajuttomaks nii sille työnnetään joku suihkuletku perseeseen. (H5, 2024)

Tutkimuksen haastattelujen yhteydessä keskusteltiin myös katujengeistä ja nuorisorikollisuudesta. Haastattelujen ulkopuolisissa keskusteluissa nousi esille kaikkien ammattiryhmien edustajien puolelta huoli nuorisorikollisuudesta ja sen kehityssuunnasta. Tutkijat ja haastateltavat vaihtoivat ajatuksia myös tästä, sekä siitä millaisina haastateltavat näkevät tulevaisuuden tämän osalta. Moni haastateltava näki silmittömän väkivallan sekä sen ihannoimisen vakavana ongelmana ja impulssi-kontrollinpuutteen, sekä väkivaltaa käyttävien nuorten näköalattomuuden tulevaisuuden suhteen haasteena. Paljon mediassakin esillä ollutta jengiytymistä ja katujengejä käsiteltiin myös, entiset JR-vangit kokivat, että sen ehkäisemiseksi Suomessa on tehty asioita myös paljon oikein.

Tutkijat haluavat tässä kohtaa kiittää erityisesti henkilöitä, jotka osallistuivat tutkimukseen ja sen myötä mahdollistivat sen toteutumisen. Kiitos myös niille henkilöille, jotka ovat käyneet mielenkiintoisia keskusteluja aiheeseen liittyen ja ovat auttaneet tutkimuksen eri vaiheissa. Jokaisen panos on auttanut eteenpäin tutkimuksen kanssa.

6.3 Jatkotutkimus- ja kehittämisehdotukset

Tutkimuksessa ja sen tuloksissa keskityttiin enemmän Suomen tilanteeseen koskien vankeusai-kaista järjestäytyntä rikollisuutta ja esimerkiksi kansainvälinen vertailu jäi vaillinaiseksi. Jatkotutkimuksia ajatellen, olisi mielenkiintoista saada kansainvälistä näkökulmaa aiheeseen liittyen esimer-

kiksi muiden maiden vankiloiden ja poliisin näkökulmasta. Tutkijat uskaltaisivat väittää, että eri maiden välillä voi olla suuriakin eroavaisuuksia. Kansainvälinen jatkotutkimus voisi tuoda paremman käsityksen siitä, millainen maailmantilanne on järjestäytyneen rikollisuuden ja katujengien osalta.

Katujengien yleistyttyä ja ollessa paljon esillä uutisoinnissa, olisi mielenkiintoista saada laajempaa näkemystä myös siihen, miten katujengien kasvaminen vaikuttaa mahdollisesti järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Tutkimuksesta rajattiin naisvangit pois kokonaan, lisätutkimusaiheena voisi olla myös naisten osuus järjestäytyneessä rikollisuudessa ja miten se näyttäytyy. Haastattelussa nousi esille myös alaikäisten rikollisuus. Haastateltava (H5) kertoi, että alaikäisen täytyy tehdä todella paljon vakavia rikoksia, jotta joutuu vankilaan. Mielenkiintoista olisi saada tutkimus alaikäisten tekemistä rikoksista ja heidän vankeusajastaan.

6.4 Oma ammatillinen kasvu

Tutkijat kokivat tutkimuksen teon kehittäväksi, vaikkakin ajoittain hieman haastavaksi. Tähän syynä on se, että tutkimuksen tekeminen oli molemmille tutkijoille ensimmäinen virallinen tutkimus. Tutkimusta varten tuli perehtyä laajasti erilaiseen kirjallisuuteen ja jo aiemmin tehtyihin tutkimuksiin.

Prosessin aikana tutkijat loivat uusia kontakteja eri viranomaisiin ja yhteistyötahoihin. Erityisesti entisten vankien kohtaaminen ja keskustelu heidän kanssaan oli mielenkiintoista, sillä heidän tulokulmansa tutkittavana olevaan asiaan on hyvin erilainen kuin viranomaisilla. Osa haastateltavista avasi myös juurisyitä sille, miksi he ovat päätyneet ylipäättänsä rikollisen maailman äärelle. Tutkijat toivovat, että pystyivät ehkä jonkun henkilön kohdalla muuttamaan ennakkokäsityksiä viranomaisista, joita on luonut varmasti pitkään kestänyt entinen rikollinen elämä sekä laitospöytä.

Järjestäytyneestä rikollisuudesta on valtava määrä tietoa ja sitä on tutkittu paljon kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Järjestäytynyt rikollisuus kuitenkin kehittyy jatkuvasti, joten siitä löytyy useita näkökulmia ja tasoja tutkittavaksi jatkossakin. Tutkijat toivovat, että perusteellista aiheeseen perehtymistä saisi joskus hyödyntää tulevaisuudessa ja tulevat jatkamaan aiheeseen ja siihen liittyviin ilmiöihin perehtymistä puhtaasta mielenkiinnosta ja ammatillisen kehityksen näkökulmasta.

Yhteistyö eri viranomaisten kanssa taas lisäsi tutkijoiden ammatillista kasvua, sillä käyty keskustelut olivat antoisia ja antoivat hyviä näkökulmia aiheeseen liittyen. Tutkijat toivovat, että tutkimus antaa sen lukijalle paremman ymmärryksen siitä, mitä järjestäytynyt rikollisuus on ja miten se ilmenee vankeusaikana — unohtamatta viranomaisyhteistyön merkitystä.

Tutkijat työskentelivät kokopäiväisesti tutkimuksen teon ohella, joka toi haasteita tutkimuksen teon aikatauluttamiseen ja aikataulujen yhteensovittamiseen. Tutkimus kuitenkin valmistui ennalta laaditun aikataulun mukaisesti ajallaan.

Vielä viimeisenä asiana lukijalle;

Järjestäytyneen rikollisuuden pysäyttää vankila, vai pysäyttääkö?

LÄHTEET

Blomberg, J. 2020. *Vankilarikollisuuden torjunnan vaikutukset vankien oikeuksien sekä täytöntöönpanon tavoitteiden toteutumisen*. OTM-tutkielma. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/5a438540-cec4-48e2-bfd9-f1de5ba4acb6/content>

Cannon, A. & Liggett, R., & Ueberall, S. 2015. *From virtual to violent: How social media fuels real-world violence. Social Media & Real-world consequences, volume 1*. Citizens crime commission of New York City.

https://www.academia.edu/30026329/Social_Media_Violence_and_Consequences?email_work_card=view-paper

Clarke, R. & Cornish, D. (1985). *Modeling Offenders' Decisions: A Framework for Research and Policy*. *Crime and Justice*, 6, 147-185. Noudettu: <https://www.jstor.org/stable/1147498>

Edilex. 2022. *Väitöskirjatutkija Jesse Vainio ja OTT, dosentti, tutkija Jyri Paasonen: Vankilan tarkastustoiminta ja päihitteettömyyden valvonta*. Viitattu 17.3.2024 Luettavissa: <https://www.edilex.fi/uutiset/77525>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Vastapaino, Tampere, Finland.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia EOAK1510/2018.

Etter, G., & Knox, G. & Smith, C. 2019. *Gangs and Organized Crime*. New York. Routledge.

Gooch, K & Treadwell, J. 2021. *'It doesn't stop at the Prison Gate' Understanding Organised Crime in Prison*. *Prison Service Journal*. Viitattu 24.3.2024
<https://www.crimeandjustice.org.uk/sites/crimeandjustice.org.uk/files/PSJ%20252%2C%20At%20the%20prison%20gate.pdf>

Hall, T. 2018. *The Economic Geographies of Organized Crime*. New York, The Guilford Press.

Holopainen, J-P. 2021. *Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021. Viitattu 20.1.2024.
[Selvitys Risen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden antamiin haasteisiin \(rikosseuraamus.fi\)](https://www.rikosseuraamus.fi/Selvitys_Risen_kyvysta_vastata_jarjestaytyneen_rikollisuuden_antamiin_haasteisiin_(rikosseuraamus.fi))

Hujanen, M. 2023. Iltasanomat, *Suomen alamaailman kartta*. Viitattu: 21.3.2024
Luettavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009519940.html>

Hyttinen, T., & Lähteenmäki L., & Malik, H., & Vanto, J., & Vattjus-Anttila, J. & Tapani, J. 2019. *Hallinnollinen rikosten torjunta – mahdollisuudet ja rajat*.

<https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/Hallinnollinen%20rikosten%20torjunta%20-%20mahdollisuudet%20ja%20rajat.pdf>

Jahkola, K., Kohvakka, A. 2019. *Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin yhteistyö*. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:36. Viitattu 17.3.2024

Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161714/OMML_2019_36_RISEn_ja_poliisin_yhteistyö.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jukarainen, P., & Juutinen, M. & Laitinen, K. 2023. *Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa: Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden toimijoihin ja markkinoihin*. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 32.

Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/795090/POLAMK_Katsauksia_32.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Junninen, M. 2008. *Suomalaisten vankiloiden turvallisuus*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja.

Kansallismuseo. 1. Kerros. Viitattu 16.3.2024. Luettavissa:

<https://www.kansallismuseo.fi/fi/vankila/1-kerros>

Kantola, A. 2023. Asiantuntijat huolissaan uudesta vankilailmiöstä: Sakarie, 25, haluaa pois tehostetun valvonnan osastolta. Helsingin Sanomat.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009620040.html>

Kainulainen, S., & Saari, J. 2021. *Suomalainen vanki. Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa*. Vastapaino Tampere 2021.

Karjalainen, J. 2020. *Kenellä on valta vankilassa?* Luettavissa:

<https://yle.fi/a/3-11628964>.

Kurenmaa, T. 2006. *Järjestäytynyt rikollisuus ja vankilat*.

Kurenmaa, T. 2018. Rikostorjunnan tila. Selvityshankkeen loppuraportti. Viitattu 16.3.2024

[rikostorjunnan tila selvityshankkeen loppuraportti.pdf \(poliisi.fi\)](#)

Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Liukku, J., & Lohi, R. 2019. *Järjestäytynyt rikollisuus ja huumausaineiden tarjonta EU:ssa*. Haaste 4/2019.

Mäntylä, J., & Pietarinen, E., & Päivinen, O. 2022. Liivijengien loppu? Viitattu: 15.3.2024

Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12626902>

Nykänen, R. 2023. Katujengit aiheuttaneet uusia ongelmia vankiloissa: Turvallisuuden kannalta "äärimmäisen haastavaa". Helsingin Sanomat.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009440987.html>

Paasonen, J., Vainio, J. & Luomala, M. 2023. *Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta?* Viitattu 26.11.2023

[Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta? : Vankien kuntoutumismahdollisuuksien ja oikeusturvan parantaminen vankilaturvallisuutta kehittämällä sekä rangaistusaikaista rikollisuutta ehkäisemällä -hankkeen loppuraportti - Osuva \(uwasa.fi\)](#)

Paasonen, J. 2021. *Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021. Viitattu 15.3.2024

[Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi](#)

Palo, S., Hämäläinen, E., Lahti, A., Lipponen, S., Terenius, M., Neira, T. & Ranta-Aho Markku. Kansainvälisen rikostorjunnan edelläkävijä, Keskusrikospoliisi 85 vuotta. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.

Pälmen, T., 2018. MTV-uutiset vietti yön Helsingin vankilassa: Kun sellin ovet sulkeutuvat, alkaa 14 tunnin yksinäisyys. Viitattu 16.3.2024

[MTV Uutiset vietti yön Helsingin vankilassa: Kun sellin ovet sulkeutuvat, alkaa 14 tunnin yksinäisyys - MTVuutiset.fi](#)

Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. *Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

Rantaeskola, S. 2014. *Esitutkintalaki - Kommentaari*. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere. Viitattu 11.1.2024.

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Reinboth, S. 2019. Vankien jengiytymistä pelkäävä oikeusministeriö haluaa sallia vankien sala-kuuntelun, asiantuntijan mielestä esitys loukkaa syvästi perusoikeuksia. Helsingin Sanomat.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006247118.html>

Rikoksantorjunta: *Teorioita rikollisuuden syistä*. Luettu 7.3.2024. Luettavissa:

<https://rikoksantorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>

Rikoksantorjunta. 2022. *Tutkimushanke selvittää köyhyyden vaikutusta rikollisuuteen*. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/-/haaste-4-22-tutkimushanke-selvittaa-koyhyden-vaikutusta-rikollisuuteen>

Rikosseuraamuslaitos 2024. Päihdevalvonta. Viitattu: 17.3.2024
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/turvallisuus/paihdevalvonta.html>

Ruckenstein, M. & Teppo, A. 2005. *Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. *Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet*. Talentum, Helsinki.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vainio, J., & Paasonen, J. *Turvallisuustiedonhallinta Rikosseuraamuslaitoksessa*. Vaasan yliopisto, 2022.

Luettavissa: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15341/Osuva_Vainio_Paasonen_2022.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset, Viranomaisyhteistyö – Erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla, 2018. Viitattu 26.11.2023

Luettavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/10/20115503/VTV-Selvitys-3-2018-Viranomaisyhteistyö-erityisesti-sisäministerion-hallinnonalalla.pdf>

Sisäministeriön julkaisu, Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, 2016. Viitattu 16.3.2024

Luettavissa: https://intermin.fi/documents/1410869/4113506/67644_julkaisu_082016.pdf

Sisäministeriön julkaisu, Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, 2021. Viitattu 15.3.2024

Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163149/VN_2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yle. 2022. *Käräjäoikeus lakkautti Cannonballin: moottoripyöräkerhon toiminta muistutti sotilasorganisaatiota*. Viitattu: 15.3.2024. Luettavissa:

<https://yle.fi/a/3-12479592>

LIITE 1: HAASTATTELUPOHJA, ENTISET VANGIT

1. Miten aikoinaan päädyit osaksi järjestäytynyttä rikollisryhmää?
2. Missä vankilassa suoritit vankeusrangaistuksesi ja kuinka pitkän tuomion sait?
3. Suorititko vankeusrangaistuksen erikseen jr-vangeille tarkoitetulla osastolla?
4. Oliko yhteydenpitosi rajoitettua vankeusaikana, jos oli, niin miten?
5. Osaatko sanoa miten käytännöt ja toiminta eroaa muista vankilan osastoista?
6. Miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy vankien keskuudessa?
7. Yleisimmät rikollisuudenmuodot vankilassa?
8. Millä tavoin osana järjestäytynyttä rikollisryhmää toimivat henkilöt pitävät yhteyttä vankilan ulkopuolelle vankeusaikana?
9. Miten vankeusaika vaikuttaa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan?
10. Mitä vankeusaikana tehdyistä rikoksista seuraa ja ovatko rangaistukset mielestäsi riittävät?
11. Mitä vankeusaikana tehdyistä rikoksista seuraa ja ovatko rangaistukset mielestäsi riittävät?
12. Millainen vankilatuomion merkitys on henkilölle, joka kuuluu järjestäytyneeseen rikollisryhmään?
13. Onko vankeusaika jr-ryhmän jäsenelle mahdollisuus irrottautua vai tilaisuus jatkaa ja kehittää ryhmän toimintaa?
14. Minkälaiset keinot näkisit tehokkaana vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseksi?
15. Onko viranomaisilla mielestäsi riittävästi keinoja puuttua järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaan vankeusaikana ja heidän tekemiinsä rikoksiin?
16. Haluaisitko kertoa jotain muuta, mitä voisimme hyödyntää tutkimuksessamme?

LIITE 2: HAASTATTELUPOHJA, KESKUSRIKOSPOLIISI

1. Mikä on järjestäytyneen rikollisuuden määritelmä?
2. Miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy vankien keskuudessa?
3. Esiintyykö järjestäytyntä rikollisuutta vankiloissa ja miten se ilmenee?
4. Millaisia keinoja viranomaisilla on puuttua vankeusaikaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen?
5. Miten viranomaisyhteistyö toimii vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa?
6. Mikä mahdollistaa vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden?
7. Onko viranomaisilla riittävästi keinoja vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan? Millaiset keinot näkisit tehokkaina?

LIITE 3: HAASTATTELUPOHJA, RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN HENKILÖSTÖ

1. Esiintyykö vankilassa järjestäytyntä rikollisuutta ja miten se ilmenee?
2. Miten järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvat vangit tunnistetaan?
3. Miten järjestäytynyt rikollisuus näyttäytyy vankien keskuudessa ja millaisiin rikoksiin JR-vangit syyllistyvät vankeusaikana?
4. Miten JR-vankien vaikutus näkyy muissa vangeissa?
5. Onko JR-ryhmän jäsenen mahdollista jatkaa ja kehittää ryhmän toimintaa vankeusaikana? Tapahtuuko vankilassa rekrytointia ja miten se näyttäytyy?
6. Millaisia keinoja viranomaisilla on puuttua vankeusaikaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen?
7. Miten viranomaisyhteistyö toimii vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja onko siinä kehitettävää?
8. Mitkä tekijät mahdollistavat vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden?
9. Onko viranomaisilla riittävästi keinoja vankeusaikaisen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja millaiset keinot näkisit tehokkaina?
10. Onko vankeusaikainen rikollisuus muuttanut muotoaan viimeisen vuosikymmenen aikana ja miten?
11. Haluaisitko kertoa jotain muuta, mitä voisimme hyödyntää tutkimuksessamme?